

JOSEPH HELLER

PRELOZIL
MIROSLAV JINDRA

27

AMATH

Hlava XXII

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihazlin.cz
www.albatrosmedia.cz

☰ KNIHA ZLIN

Joseph Heller
Hlava XXII – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

22

AMATH

**JOSEPH
HELLER**

**PŘELOŽIL
MIROSLAV JINDRA**

22

HLAVNÍ

Matce, mé ženě Shirley a Erice a Tedovi, mým dětem

Z ničeho je nebolela hlava tak jako z Hlavy XXII...

Ostrov Pianosa leží ve Středozemním moři třináct kilometrů jižně od Elby.

Je docela malý a každému musí být jasné, že by se na něj všechny popisované události prostě nevešly. A stejně jako prostředí jsou i postavy románu smyšlené.

Byla to láska na první pohled.

Sotva Yossarian kaplana uviděl, přímo šíleně se do něj zamiloval.

Yossarian ležel v nemocnici, protože ho zlobila játra – ještě trošku a vypadalo to na žloutenku. To právě doktory mátko – proč to vlastně není žloutenka? Kdyby se z toho vyklubala žloutenka, věděli by, jak na to. Kdyby se z toho žloutenka nevyklubala a Yossariana přešly bolesti, mohli by ho z nemocnice propustit. Ale takhle, když do té žloutenky pořád něco chybělo, nevěděli, na čem jsou.

Objevovali se každé ráno, tři důstojní pánové plní energie, kteří toho hodně napovídali, ale z jejichž očí se toho moc vyčíst nedalo. Doprovázela je stejně energická a důstojná sestra Duckettová, jedna z ošetřovatelek na oddělení, která Yossariana neměla příliš v lásce. Přečetli si chorobopis v nohách lůžka a nedočkavě se vyptávali, jestli má stále ty bolesti. Když jim hlásil, že je to pořád stejné, tvářili se podrážděně.

„A co stolice?“ uhodil na něj plukovník.

Když zavrtěl hlavou, podívali se na sebe.

„Tak mu dejte ještě jednou projímadlo.“

Sestra Duckettová si poznamenala, že má dát Yossarianovi ještě jeden prášek, a pak se všichni čtyři přesunuli k vedlejší posteli. Ona vlastně žádná ošetřovatelka neměla Yossariana příliš ráda. Popravdě řečeno, játra ho už dávno nebolela, ale Yossarian se s tím samozřejmě nikomu nepochlubil a doktoři ho nepodezřívali, že simuluje. Byli pouze přesvědčeni, že je vodí za nos s tou stolicí.

Yossarian měl v nemocnici všechno, po čem toužil. Strava nebyla nejhorší, a kde jinde by mu nosili jídlo do postele? Fasovali zvláštní

přiděly čerstvého masa a v odpoledních hodinách, kdy bylo největší horko, dostávali pacienti vychlazenou ovocnou šťávu nebo chlazenou čokoládu. Kdyby ho neotravovali doktoři a ošetřovatelky, byl by tam božský klid. Dopoledne musel vždycky chvíli cenzurovat dopisy, ale pak už měl celý den volno a mohl se s čistým svědomím blaženě povalovat. V nemocnici se těšil veškerému pohodlí a udržet se tam nebyl problém, protože jeho teploměr pokaždé ukazoval 38,3. Měl se ještě lépe než Dunbar, protože ten musel občas padnout na hubu, když chtěl, aby mu nosili jídlo do postele.

Když se Yossarian rozhodl, že zbytek války stráví v nemocnici, napsal všem známým, že je ve špitálu, ale pomlčel o tom, jak a proč se tam dostal. Jednoho dne ho napadlo něco lepšího. Rozeslal na všechny strany dopisy, v nichž oznamoval, že ho čeká velmi nebezpečné posílání. „Chtěli, aby se na to přihlásili dobrovolníci. Je to nebezpečné, ale někdo to udělat musí. Ozvu se, jakmile se vrátím.“ A od té doby nenapsal nikomu ani řádku.

Všichni důstojníci na pokoji museli cenzurovat dopisy pacientů z řad mužstva, kteří leželi na jiných odděleních. Byla to práce velmi nudná a Yossariana velice zklamalo, že život prostých vojáků je jen o málo zajímavější než život důstojníků. Po prvním dnu ho opustila všechna zvědavost. Aby si tu monotónní činnost trochu zpestřil, vymýšlel si hry. Jednoho dne vyhlásil válku všem příslovcím a přídavným jménům a ze všech dopisů, které mu prošly rukama, je tvrdě vymýtil. Příštího dne se utkal s přivlastňovacími a ukazovacími zájmeny. Ještě vyšší úroveň dosáhl následujícího dne, kdy v dopisech začerňoval všechno právě kromě zájmen. Měl pocit, že tak podstatně pomáhá zvýšit vnitřní napětí textu a téměř všechna sdělení že tímto způsobem nabývají mnohem obecnější platnosti. Jindy zase deptal oslovení a závěrečné formulace dopisů a vlastní text ponechával bez povšimnutí. Jednou začernil v dopise všechno kromě oslovení „Drahá Maruško“ a dole připsal: „Horoucně po Tobě toužím. R. O. Shipman, kaplan, armáda Spojených států.“ Kaplan u jeho skupiny se jmenoval R. O. Shipman.

Když v těchto dopisech vyčerpal všechny možnosti, záutočil na jména a adresy na obálkách. Ledabylým pohybem zápěstí srovnával se zemí domy a ulice a vyhlazoval celá velkoměsta jako nějaký všemocný bůh. Podle XXII. hlavy vojenského řádu musel být každý

cenzurovaný dopis označen jménem důstojníka, který ho kontroloval. Většinu dopisů vůbec nečetl. Ty, které vůbec nečetl, podepisoval svým jménem. Na ty, které četl, psal „Washington Irving“, a když mu to začalo připadat příliš jednotvárné, změnil to na „Irving Washington“. Cenzurní zásahy na obálkách měly závažné důsledky, protože vzedmuly vlnu nervózního zájmu u jistého utajovaného vojenského útvaru. Ta nakonec na Yossarianovo oddělení ve špitálu vyvrhla chlápka od kontrarozvědky, který se vydával za pacienta. Všichni věděli, že je od kontrášů, protože se stále poptával po důstojníkovi jménem Irving nebo Washington a protože po prvním dnu v nemocnici odmítl cenzurovat dopisy. Připadaly mu příliš jednotvárné.

Tentokrát měli Yossarian s Dunbarem štěstí. Na pokoji se sešla výborná parta, jedna z nejlepších, do jakých se zatím dostali. Byl tu s nimi čtyřiadvacetiletý kapitán od stíhačů s řídkým zlatavým knírkem, kterého uprostřed zimy sestřelili nad Jaderským mořem a on přitom nechytil ani rýmu. Teď vrcholilo léto, nikdo ho nesesestřelil, a on tvrdil, že má těžkou chřipku. Na posteli po Yossarianově pravé ruce ležel vyjukaný kapitán, stále v milostné pozici na břichu, s malárií v krvi – potvora moskyt ho dohnul přímo do zadku. Dunbar měl postel přes uličku proti Yossarianovi a vedle Dunbara si hověl kapitán od dělostřelců, s nímž Yossarian raději přestal hrát šachy. Kapitán byl dobrý šachista a jejich partie byly vždycky velmi zajímavé. Právě proto s ním Yossarian přestal hrát – ty partie byly tak zajímavé, že si začal připadat jako cvok. A pak tam byl ten vzdělanec z Texasu, který jako by vystoupil z nějakého barevného velkofilmu. Cloumalo s ním vlastenecké přesvědčení, že lidé majetní – to jest slušní – by měli mít ve volbách víc hlasů než flákači, kurvy, kriminálníci, zvrhlíci, ateisté a vůbec lidé neslušní, rozuměj nemajetní.

Yossarian právě vyšperkovával svou várku dopisů, když Texasana přinesli. Den to byl opět tichý, dusný, bez vzruchu. Horko se těžce převalovalo po střeše a tlumilo všechny zvuky. Dunbar zase jednou ležel bez hnutí na zádech a upíral oči na strop jako loutka. Usilovně se snažil prodloužit si život. Šel na to tak, že systematicky pěstoval nečinnost. Zabral se do prodlužování svého života tak, až se lekl, jestli náhodou neumřel. Texasana položili na postel uprostřed oddělení a už za chvíli je začal obšťastňovat svými názory.

Dunbar se vymrštil, jako kdyby vedle něho uhodilo. „Na to jsme čekali,“ jásal. „Pořád tu něco scházelo – pořád se mi zdálo, že tu něco schází – a teď mi konečně došlo, co to bylo.“ Bouchl pěstí do dlaně. „Vlastenecký citění,“ prohlásil.

„Máš pravdu,“ zahulákal na to Yossarian. „Máš pravdu, máš pravdu, máš pravdu. Horký párky, brooklynský koláče, mamčin jablonek štrúdl. Za to bojuje každé. Ale kdo bojuje za slušný lidi? Kdo bojuje za to, aby měli při volbách víc hlasů? Chybí nám ten pravej patriotismus, to je jasný. A matriotismus taky.“

S rotmistrem po Yossarianově levici to vůbec nehnulo. „Vyserte se na to,“ řekl unaveně a obrátil se na bok, protože se mu chtělo spát.

Brzy se ukázalo, že ten Texasan je člověk dobrosrdečný, uznalý a sympatický. Takže za tři dni ho měl každý plné zuby.

Byl tak nemožný, až jim z toho na zádech naskakovala husí kůže, každý od něho utíkal – každý kromě vojáka v bílém, který neměl na vybranou. Voják v bílém byl od hlavy k patě zalitý do sádry a obalený gázou. Trčely z něho dvě zcela zbytečné nohy a dvě zcela zbytečné ruce. Na pokoj ho propašovali v noci a chlapi o něm neměli ani tušení, dokud se ráno neprobudili a nepadly jim do očí dvě podivné nohy zdvižené od boků šikmo vzhůru a dvě podivné paže zakotvené v kolmé poloze. Všechny čtyři údy udržovala ve vzduchu bizarní olověná závaží, visící hrozivě nad tělem. Nikdy se ani nepohnula. Mezi pažemi, v místech, kde měl pacient lokty, bylo do bandáží všité zdrhovadlo sloužící jako ústní otvor – živili ho tudy čirou tekutinou z čiré baňky. Ze zacementovaných slabin vystupovala nehybná zinková rourka ústící do úzké gumové hadičky; odváděla odpad z ledvin, který pravidelně odkapával do čiré zazátkované baňky dole na podlaze. Když byla plná, vyprázdnila se mezitím baňka vyživující nahoře lokty, a tak je jednoduše rychle vyměnili, aby to do něho zase mohlo kapat zpátky. Jediné, co kdy z vojáka v bílém uviděli, byla roztřepená temná díra nad jeho ústy.

Vojáka v bílém uložili vedle Texasana, a ten seděl celé dopoledne, odpoledne i večer na boku svého lůžka a mluvil do něho svým příjemným, líně protahovaným hlasem. Vůbec mu nevadilo, že ten druhý neodpovídá.

Dvakrát denně jim na pokoji měřili teplotu. Časně ráno a potom ještě jednou k večeru vcházela sestra Cramerová s nádobou plnou

teploměrů a přidělovala je postupně pacientům, napřed na jedné straně oddělení a pak na druhé. U vojáka v bílém to řešila tak, že mu zasunula teploměr do toho otvoru nad ústy a nechala ho tam opřený o jeho spodní okraj. Když se vrátila k pacientovi na prvním lůžku, odebrala mu teploměr, zaznamenala teplotu a postoupila k další posteli. Takhle znovu obešla celé oddělení. Jednou odpoledne dorazila takto při své druhé okružní cestě pokojem k vojáku v bílém, podívala se na jeho teploměr a zjistila, že už nežije.

„Je to vrah,“ prohlásil Dunbar potichu.

Texasan se na něj podíval s nejistým úšklebkem.

„Zabil ho,“ potvrdzoval Yossarian.

„O čem to mluvíte, kluci?“ ptal se Texasan nervózně.

„Zavraždil jsi ho,“ řekl Dunbar.

„Zabils ho,“ řekl Yossarian.

Texasan se celý příkrčil. „Neblbněte, kluci. Ani jsem se ho nedotk.“

„Zavraždil jsi ho,“ opakoval Dunbar.

„Zabils ho, slyšel jsem to,“ řekl Yossarian.

„Zabil jsi ho, protože to byl černocho,“ pokračoval Dunbar.

„Co blbnete,“ křičel Texasan. „Sem přece negři nesmějí. Dávají je na zvláštní oddělení.“

„Propášoval ho sem ten seržant,“ řekl Dunbar.

„Ten komunista,“ dodal Yossarian.

„A ty jsi o tom věděl.“

Rotmistra po Yossarianově levici celý ten incident s vojákem v bílém ani trochu nevzrušil. Rotmistra nevyvedlo z míry vůbec nic, a pokud podrážděně nevyžadoval, aby mu všichni dali pokoj, mlčel jako dub.

Den předtím, než se Yossarian poprvé setkal s kaplanem, vybuchla v jídelně kamna a jedna strana kuchyně se octla v plamenech. Začalo to odtamtud pěkně sálat. Yossarianův pokoj byl vzdálený dobrých sto metrů, ale až tam bylo slyšet hukot požáru a ostrý praskot hořících trámů. Kolem oranžově zbarvených oken se valil kouř. Asi za čtvrt hodiny se od letiště přirýtily nehodové vozy a požárníci se pustili do boje s ohněm. Dělalí, co mohli, ale celou půlhodinu se oheň svěřepě bránil. Pak nad ním hasiči začali vyhrávat, ale najednou se ozval známý monotónní brukot bombardérů vracejících se z akce a chlapci museli rychle sbalit hadice a honem uhánět zpátky na letiště, aby byli v pohotovosti, kdyby některé letadlo muselo nouzově přistát a přitom

se vzňalo. Bombardéry se dostaly na zem v pořádku. Jakmile dosedl poslední, obrátily nehodové vozy čelem vzad a rychle se vracely zpátky do kopce k nemocnici, aby pokračovaly v boji s požárem. Když tam dorazily, bylo po ohni. Odumřel sám od sebe – vydechl naposled a k hašení tam nezbyl ani jeden rezavý uhlíček. Zklamaní hasiči se tedy alespoň napili vlažného čaje a pak se poflakovali kolem a pokoušeli se sbalit nějakou sestříčku.

Kaplan se objevil den po požáru. Yossarian zrovna náruživě rádlil v dopisech, ve kterých bral tentokrát na milost jen zamilovaná vyznání, když si kaplan dřepł na židli mezi postelemi a optal se ho, jak se mu daří. Posadil se k němu trochu našikmo, takže z jeho distinkcí viděl Yossarian pouze kapitánské proužky na límcové výložce blůzy. Neměl ponětí, kdo to vlastně je, dohadoval se jen, že buď nějaký nový doktor, nebo zase nějaký nový cvok.

„Ale docela dobře,“ odpověděl. „Jen mě trošku bolí játra a značně bych přeháněl, kdybych tvrdil, že mám pravidelnou stolicí, ovšem jinak musím přiznat, že se mi vede přímo výborně.“

„To je dobře,“ řekl kaplan.

„No jo,“ souhlasil Yossarian. „Je to dobrý.“

„Chtěl jsem se tady stavit už dřív,“ vysvětloval kaplan, „ale v posledních dnech mi nějak nebylo dobře.“

„To vás lituju,“ řekl Yossarian.

„Obyčejná rýma,“ dodal rychle kaplan.

„Já mám pořád osmatřicet tři,“ dodal Yossarian stejně rychle.

„To vás lituju,“ řekl kaplan.

„No jo,“ souhlasil Yossarian. „Je to blbý.“

Kaplan sebou nervózně zavrtěl. „Mohl bych vám v něčem pomoci?“ zeptal se po chvíli.

„To těžko,“ povzdechl si Yossarian. „Lékaři zřejmě dělají všechno, co je v lidských silách.“

„Ale to ne.“ Kaplan se rozpačitě zarděl. „Takhle jsem to nemyslel. Měl jsem na mysli třeba cigarety... Nebo knížky... Nebo něco na ukrácení dlouhé chvíle.“

„Kdepak,“ odmítl Yossarian. „Děkuju. Mám všechno, co potřebuju – to víte, až na to zdraví.“

„To vás lituju.“

„No jo,“ řekl Yossarian. „Je to blbý.“

Kaplan na židli znovu poposedl. Podíval se několikrát napravo nalevo, potom upřel oči na strop a nakonec na podlahu. Zhluboka se nadechl.

„Pozdravuje vás poručík Nately,“ řekl potom.

Yossarian posmutněl, když slyšel, že mají společného známého. Přece jen se tedy najde nějaký námět k rozhovoru. „Vy znáte poručíka Natelyho?“ zeptal se zklamaně.

„Ano, znám ho dost dobře.“

„Je to tak trochu pošuk, co?“

Kaplanův úsměv byl značně rozpačitý. „To já můžu těžko říct. Tak dobře ho zase neznám.“

„Můžete mi věřit,“ řekl Yossarian. „Naprostej cvok.“

Kaplan těžce zápolil s tichem, které nastalo, a pak ho narušil náhlým dotazem: „Jste kapitán Yossarian, že?“

„Nately to měl těžký odmalička. On totiž pochází z dobré rodiny.“

„Prosím vás, nezlobte se,“ naléhal nesměle kaplan. „Možná že se dopouštím vážného omylu. Jste opravdu kapitán Yossarian?“

„Ano,“ přiznal se Yossarian. „Jsem kapitán Yossarian.“

„Od dvěstěpadesáté šesté eskadry?“

„Od dvěstěpadesáté šesté bojové eskadry,“ přisvědčil Yossarian. „Nikdy mě nenapadlo, že bychom tu měli ještě další kapitány Yossariany. Pokud je mi známo, žádný jiný kapitán Yossarian tu není, ale co já vím – všechno je možný.“

„Tak dobrá,“ řekl kaplan nešťastně.

„To bude záslužný agitační čin,“ podotkl Yossarian, „jestli se chystáte složit symbolickou poému o naší eskadře.“

„Ne,“ zamumlal kaplan. „Nechystám se složit symbolickou poému o vaší eskadře.“

Když Yossarian zahlédl stříbrný křížek na druhé straně kaplanova límce, přímo na posteli nadskočil. Úplně ho to vzalo, protože s opravdovým kaplanem vlastně ještě nikdy předtím nemluvil.

„Vy jste kaplan!“ vykřikl nadšeně. „To já nevěděl, že jste kaplan.“

„Ale ano,“ přisvědčil kaplan. „Vy jste nevěděl, že jsem kaplan?“

„No jasně. Já jsem nevěděl, že jste kaplan.“ Yossarian od něho nemohl odtrhnout oči, na tváři okouzlený úsměv. „Já jsem se ještě s žádným kaplanem nesetkal.“

Kaplan se znovu začervenal a upřel pohled dolů na své ruce. Byl to drobný člověk, mohlo mu být tak dvaatřicet, měl kaštanové vlasy, ostýchavé hnědé oči a úzkou, pobledlou líc. V obou propadlých tvářích se mu krčila nevinná hnízdečka letitých uhrovitých pupínků. Yossarian by byl pro něj rád něco udělal.

„Takže pro vás opravdu nemohu nic udělat?“ zeptal se kaplan.

Yossarian zavrtěl hlavou, stále s úsměvem. „Ne, bohužel. Mám všechno, co potřebuju, a cítím se tu výborně. Vlastně ani nejsem nemocný.“

„To rád slyším.“ Sotva to kaplan dořekl, začal těch slov litovat a s vyplašeným zahihňáním si zacpal ústa klouby sevřené pěsti, ale Yossarian byl zticha a zklamal ho. „Jsou tu ještě další mládenci, na které se musím podívat,“ omluvil se nakonec kaplan. „Ale ještě za vámi přijdu, nejspíš zítra.“

„Budu se těšit,“ řekl na to Yossarian.

„Přijdu ovšem pouze v tom případě, jestli o to stojíte,“ pokračoval kaplan se stydlivě sklopenou hlavou. „Všiml jsem si, že některým chlapcům nejsou mé návštěvy příliš příjemné.“

Yossarian přímo žhnul přátelskou náklonností. „Budu opravdu rád, když přijdete,“ ujišťoval kaplana. „Mně vaše návštěva nebude nepřijemná.“

Kaplan se vděčně rozzářil a potom se zahleděl do papírku, který předtím po celou dobu ukrýval v dlani. Bezhlesými pohyby rtů odpočítával lůžka na pokoji a posléze soustředil svou pozornost se zřejmými pochybnostmi na Dunbara.

„Smím se vás zeptat,“ zašeptal, „je tamhleto poručík Dunbar?“

„Ano,“ přisvědčil hlasitě Yossarian, „to je poručík Dunbar.“

„Děkuji,“ šeptal kaplan dál. „Mnohokrát děkuji. Musím u něho taky vykonat návštěvu. Musím vykonat návštěvu u každého příslušníka jednotky, který je tady v nemocnici.“

„I u těch, co leží na jiných odděleních?“ ptal se Yossarian.

„I u těch, co leží na jiných odděleních.“

„Na jiných odděleních si ovšem dejte pozor, důstojný pane,“ varoval ho Yossarian. „Tam drží duševně choré. Hemží se to tam šílenci.“

„Nemusíte mi říkat důstojný pane,“ vysvětloval kaplan, „Já jsem novokřtěnec.“

„Ale s těmi druhými pokoji to myslím smrtelně vážně,“ pokračo-

val pochmurně Yossarian. „Empíci vás chránit nebudou – vojenská policie, to jsou ještě větší blázni než všichni ostatní. Já bych tam šel s váma, ale když já mám hroznej strach. Šílenství je nakažlivá nemoc. Tohle je jediný pokoj v nemocnici, kde nejsou blázni. Kromě nás jsou tu samí cvoci. A nedivil bych se, kdyby tohle bylo vlastně jediný nemocniční oddělení na světě, kde nejsou blázni.“

Kaplan se rychle zvedl, odstoupil od Yossarianovy postele, a teprve potom se smířlivě usmál a slíbil, že si bude počínat nanejvýš opatrně. „A teď musím za poručíkem Dunbarem,“ prohlásil. Přesto ještě chvíli nejistě otálel. „Co poručík Dunbar, jak to s ním vypadá?“ zeptal se nakonec.

„Všechno v nejlepšímu pořádku,“ ujišťoval ho Yossarian. „Žije si tu jako princ. Ale je to jeden z největších neznabohů na světě.“

„O to mi tak nejde,“ řekl kaplan, opět šeptem. „Je vážně nemocný?“

„Ne, není vážně nemocný. Vlastně mu vůbec nic není.“

„To je dobře.“ Kaplan si oddechl.

„No jo,“ souhlasil Yossarian. „Je to dobrý.“

„Kaplan!“ kroutil hlavou Dunbar, když se kaplan od něho zvedl a odešel. „To mě podrž. Kaplan!“

„Že je k sežrání?“ ptal se ho Yossarian. „Tomu by možná měli ve volbách dát ty tři hlasy.“

„Kdo by mu je měl dát?“ vyptával se podezřívavě Dunbar.

Na konci pokoje, v malém prostůrku za zelenou překližkovou zástenou, se nepřetržitě činil vážný plukovník, pán ve středních letech, kterého každý den navštěvovala jakási jemná, pěkná žena s kadeřávy-mi světlými vlasy. Nebyla to ani žádná ošetřovatelka, ani příslušnice Ženského pomocného sboru, ani představitelka Červeného kříže, přesto se každé odpoledne věrně objevovala v nemocnici v Pianose, v hezkých pastelových letních šatech, velmi elegantní, na nohou lehké střevičky z bílé lakované kůže, švy nylonek vždy úzkostlivě rovné. Plukovník byl od spojařů a teď tady dnem a nocí předával hlenovitá poselství svého nitra do čtvercových polštářků gázy, které pak puntičkářsky pečtil a ukládal do kulaté uzavřené nádoby trůnící na nočním stolku vedle postele. Plukovník byl fantastický. Měl propadlá ústa, propadlé tváře, zapadlé, smutné, zanícené oči. Jeho obličej měl barvu zašlého stříbra. Kašlal potichu, ohleduplně, a čtverečky gázy tiskl k ústům s nechutí, kterou si už ani neuvědomoval.

Plukovníka pohltil vír specialistů, kteří si svou specializaci ještě více prohlubovali právě tím, že se pokoušeli zjistit, co ho vlastně souží. Svítili mu naplno do očí, aby zjistili, jestli vidí, vráželi mu jehly do nervů, aby si poslechli, jestli něco cítí. Urolog se staral o jeho moč, lymfolog o jeho lymfu, endokrinolog o jeho žlázy, psycholog o jeho psychiku, dermatolog o jeho pokožku. Patolog zkoumal jeho patologii, cystolog jeho cysty, a pak se tam vyskytoval ještě jeden plešatý pedant, odborník přes kytovce z katedry zoologie na Harvardu, kterého mezi vojenské lékaře nelítostně odpálkovala jistá porouchaná anoda na počítači IBM, a ten se při svých návštěvách pokoušel s umírajícím plukovníkem diskutovat o Bílé velrybě.

Plukovníka tedy vyšetřili opravdu důkladně. V jeho těle nezůstal jediný orgán, který by nezahltili léky nebo nějak jinak nepomrvali, neoprášili, nepropláchli, neprohmatali, neofotografovali, nevyňali, nevyplenili či nevyměnili. Ta upravená, štíhlá žena sedávala vzpřímeně u plukovníkovy postele, tu a tam se ho samaritánsky dotýkala a pokaždé, když se usmála, stávala se ztělesněním důstojného žalu. Plukovník byl vysoký, štíhlý a shrbený. Když vstal z postele, aby se trochu prošel, nahrbil se ještě víc, potom našlapoval velice opatrně, celý ohnutý, a posuňoval se vpřed kratičkými pohyby nohou od kolen dolů. Pod očima měl fialové tůňky. Žena mluvila tiše, ještě tišeji, než plukovník kašlal, a nikdo z osazenstva nezaslechl její hlas.

Netrvalo ani deset dní a Texasan je všechny z pokoje vypudil. První podlehl kapitán od dělostřelců a po něm nastal hromadný úprk. Dunbar, Yossarian a kapitán od stíhací letky vypadli jednou po ránu společně. Dunbarovi se přestala točit hlava a kapitán od stíhačů se vysmrkal a bylo mu dobře. Yossarian sdělil lékařům, že ho játra přestala bolet. Šlo to jako po másle. Zdrhl odtamtud i ten rotmistr. Za necelých deset dní stačil Texasan vyhnat všechny pacienty z pokoje zpátky do služby – všechny až na toho chlápka od kontrášů, který se nakazil od stíhače a musel ulehnout se zápalem plic.

Když se to tak vezme, měl ten chlap od kontrarozvědky vlastně kliku, protože venku za okny nemocnice nerušeně pokračovala válka. Muži vyváděli jako šílení a dostávali za to vyznamenání. Po celém světě, na obou stranách fronty, obětovali mladí chlapci své životy za něco, o čem jim tvrdili, že je to jejich vlast, a zřejmě to vůbec nikomu nevadilo – nejméně právě těm chlapcům, co obětovali své mladé životy. A nezdálo se, že by to mělo v dohledné době skončit. Pravděpodobný byl pouze Yossarianův vlastní konec, a tak by byl asi zůstal v nemocnici třeba až do soudného dne, nebýt toho vlasteneckého Texasana se zašpičatělou spodní čelistí a tupým, pokřiveným, nezničitelným úsměvem, který mu bude zřejmě do smrti přetínat obličej jako střecha černého kovbojského klobouku. Texasan by byl dal nevímco za to, aby se všichni na pokoji kromě Dunbara a Yossariana cítili štěstím bez sebe. Byl to opravdu velmi nemocný člověk.

Yossarian se však nemohl cítit štěstím bez sebe, ani když mu to Texasan nepřál, protože venku za zdmi nemocnice se stále ještě odehrávalo nic veselého. Odehrávala se tam jediné válka, ale kromě Yossariana a Dunbara si toho zřejmě nikdo nevšímal. A když se na to Yossarian snažil lidi upozornit, odtahovali se od něho a mysleli si, že se pomátl na rozum. I Clevinger, kterému už mohlo být dávno leccos jasné, ale bohužel nebylo, na něj vyjel, že se asi zbláznil, když se s ním Yossarian viděl naposledy před svým únikem do nemocnice.

Clevinger na něj v mrtvičném rozhořčení pobouřeně valil oči, opřený oběma rukama o stůl, a křičel: „Ty jseš naprostej cvok!“

„A ukaž mi tady někoho, kdo není,“ řekl mu na to tehdy unaveně Dunbar. V obvyklém rámusu důstojnického klubu ho téměř nebylo slyšet.

„Já to myslím vážně!“ stál na svém Clevinger.

„Vždyť se mě pokoušejí zabít,“ řekl mu nevzrušeně Yossarian.

„Nikdo se tě nepokouší zabít!“ řval na něj Clevinger.

„Tak proč po mně střílejí?“ zeptal se Yossarian.

„Střílejí přece na každého,“ vysvětloval mu Clevinger. „Chtěli by nás zabít všechny.“

„A jaký je v tom rozdíl, prosím tě?“

Clevinger se zase jednou dostal do ráže. Rozčilení ho zvedalo ze židle, oči mu vlhly a pobledlé rty se mu viditelně chvěly. Jako vždycky, když se hádal o principy, ve které vášnivě věřil, skončí to i tentokrát tím, že bude zuřivě lapat po dechu a marně zdržovat hořké slzy svého přesvědčení. Clevinger vášnivě věřil v celou řadu zásadních věcí. Byl to prostě cvok.

„A kdo tedy?“ chtěl vědět. „Kdo to konkrétně je, ty lidi, co tě chtějí zabít?“

„Všichni,“ odpověděl Yossarian.

„Kdo všichni?“

„Můžeš hádat.“

„Nemám ponětí.“

„A jak teda potom můžeš tvrdit, že to nechtějí udělat?“

„Protože...“ Clevinger se zahltl a bezmocně oněměl.

Clevinger skutečně skálopevně věřil, že má pravdu, ale Yossarian měl nezvratné důkazy, protože pokaždé, když vzlétl, aby někde shodil bomby, pálili tam po něm úplně neznámí lidé z kanonů, a to nebyla žádná legrace. A to ještě zdaleka nebylo všechno. Bydlet na ostrově Pianosa ve stanu jako nějaký šupák, to taky nebyla žádná legrace. Za zády se mu hrozivě vzdouvaly kopce a před sebou měl hladké modré moře, které dokázalo mžikem pohltit člověka postiženého křečí a dodat ho po třech dnech vyplaceně na břeh, nafouklého, zmodralého a v rozkladu, s pramínky vody crčícími z vychladlých nosních dírek.

Stan, ve kterém Yossarian přebýval, byl nalepený k okraji nehlubokého, vyšisovaného lesíka, který odděloval jeho eskadru od Dunbarovy. V těsné blízkosti bylo v příkopu podél opuštěné železniční trati uloženo potrubí, kterým se do letištních cisteren přiváděl letecký

benzín. Díky Orrovi, Yossarianovu spolubydlícímu, to byl nejluxusnější stan u celé eskadry. Kdykoli se Yossarian vrátil ze zotavené v nemocnici nebo z dovolené v Římě, překvapil ho Orr nějakým novým nápadem, jímž v jeho nepřítomnosti stan vylepšil – tekoucí vodou, krbem s dřevěnými poleny, vycementovanou podlahou. Yossarian vybral místo a společně s Orrem stan zbudovali. Orr, stále se šklebící malé pivo s pilotním odznakem a hustými, vlnitými hnědými vlasy s pěšinkou uprostřed, dal k dispozici své bohaté znalosti a Yossarian, vyšší, silnější, rozložitější a pohotovější, obstaral většinu prací. Bydleli tam jen oni dva, ačkoli do stanu by se bylo klidně vešlo šest mužů. Když přišlo léto, stočil Orr postranní dílce přední stěny, aby větrák, který se ovšem stejně nikdy nezvedl, měl možnost vypudit zevnitř rozpálený vzduch.

Yossarianovým sousedem byl Havermeyer. Ten miloval pražené buráky a bydlel sám ve dvouúžkovém stanu, v němž každou noc střílel po drobných polních myškách velkými kulkami z pětačtyřicítky, kterou šlohl mrtvému muži v Yossarianově stanu. Za Havermeyerem stál stan, který už McWatt nesdílel s Clevingerem, protože ten stále ještě nebyl zpátky, když Yossarian vyšel z nemocnice. McWatt se teď o stan dělil s Natelým, a ten byl právě v Římě a dvořil se ospalé dívce, do níž se před časem beznadějně zamiloval a kterou její povolání nudilo a která se s Natelým nenudila o nic méně. McWatt byl blázen. Byl to pilot, a kdykoli se mu naskytla příležitost, přelétával tak nízko nad Yossarianovým stanem, jak jen to šlo, aby si vyzkoušel, jestli ho dokáže pořádně vystrašit, a jeho zamilovanou zábavou rovněž bylo nalétávat s ohlušivým řevem nad dřevěný vor, plující na prázdných sudech od nafty za pásem písku u neposkvrněné bílé pláže, kam se chlapi chodili koupat, jak je Pámbu stvořil. Bydlet ve stanu s bláznem nebylo nic příjemného, ale Nately si to nijak nepřipouštěl. Sám byl totiž taky blázen, a když se stavěl důstojnický klub, chodil tam náruživě pomáhat, kdykoli měl volno. Yossarian tam nebyl ani jednou.

Po pravdě řečeno, takových klubů, které Yossarian nepomáhal budovat, byla celá řada, nejvíc si však cenil právě toho na Pianose. Byl to po všech stránkách důstojný památník jeho pevné vůle. Dokud nebyl klub úplně hotový, Yossarian tam ani nepáchl. Pak tam chodil často – tak se mu ta velká, pěkná, nesourodá budova se šindelovou střechou líbila. Byla to vskutku nádherná stavba, a Yossarianem pro-

chvíval mocný pocit uspokojení, kdykoli se na ni zahleděl a uvědomil si, že při vši té lopotě, kterou do sebe vstřebala, nehnul ani prstem.

Když si tehdy s Clevingerem naposled nadávali, že jsou blázni, seděli vzadu v důstojnickém klubu ještě s dvěma dalšími kamarády nedaleko hracího stolku, u kterého Appleby vždycky vyhrával. Appleby byl stejně dobrý při kostkách jako v ping-pongu a ping-pong hrál stejně dobře jako cokoli jiného. Ať se pustil do čehokoli, dělal to dobře. Byl to světlollasý chlapec z Iowy a věřil v Boha, ve svaté poslání mateřství a v americký způsob života, aniž kdy o čemkoli z toho hlouběji přemýšlel. Každý, kdo ho znal, ho měl rád.

„Toho grázla nemůžu ani cejtit,“ zavrčel Yossarian.

Ta hádka s Clevingerem začala před několika minutami, když se Yossarian marně pídil po nějakém kulometu. Byla to rušná noc. Rušno bylo u baru, rušno bylo u hracího stolku, rušno bylo i u ping-pongu. Ti nešťastníci, které chtěl Yossarian pokropit kulometem, se činili u barového pultu a zpívali staré sentimentální písničky, kterých se nikdo nemohl nabažít. Když je nemohl postřílet kulometem, dupl Yossarian alespoň krvelačně na celuloidový míček, který se mu přikutálel pod podpatek od pátky jednoho ze dvou důstojníků poskakujících u pingpongového stolu.

„Ten Yossarian,“ smáli se ti dva důstojníci a kroutili hlavou. Z krabičky na polici si vzali jiný míček.

„Ten Yossarian,“ opakoval po nich Yossarian.

„Yossariane,“ zašeptal Nately varovně.

„Už mě chápete?“ ptal se Clevinger.

Oba důstojníci se rozchechtali ještě víc, když slyšeli, jak se po nich Yossarian opičí. „Ten Yossarian,“ opakovali o něco hlasitěji.

„Ten Yossarian,“ pitvořil se Yossarian jako ozvěna.

„Yossariane, prosím tě,“ napomínal ho Nately.

„Už víte, co jsem tím chtěl říct?“ dorážel Clevinger. „Je to agresivní asociál.“

„Přestaň, prosím tě,“ řekl Clevingerovi Dunbar. Měl Clevingera rád, protože mu šel na nervy a čas s ním ubíhal pomalu.

„Vždyt tady Appleby ani není,“ ukazoval Clevinger vítězně Yossarianovi.

„Kdo tady mluví o Applebym?“ chtěl vědět Yossarian.

„Plukovník Cathcart tu taky není.“

„Kdo tady mluví o plukovníku Cathcartovi?“

„A kterou svini teda vlastně tak nenávidíš?“

„A kdo je tady u tebe svině?“

„Já se s tebou nebudu hádat,“ rozhodl se Clevinger. „Ani nevíš, kdo ti leží v žaludku.“

„Každej, kdo se mě pokouší otrávit,“ řekl na to Yossarian.

„Kdo se tě pokouší otrávit?“

„Už mi přece dvakrát otrávil jídlo, ne? Copak mi nedali do jídla jed, když se mělo letět na Ferraru, a potom za Velkýho slavnýho obléhání Boloně?“

„To dali jed do jídla každému,“ vysvětloval Clevinger.

„A co mi to je platný?“

„A ani to nebyl jed!“ křičel Clevinger rozčileně. Čím byl zmatenější, tím víc se rozpaloval.

Yossarian začal Clevingerovi s trpělivým úsměvem vysvětlovat, že co si jen vzpomíná, pořád proti němu někdo kuje pikle a pokouší se ho zabít. Některým lidem na něm záleží, ale jiným nikoli, a ti ho nenávidí a celí se třesou, aby ho sprovodili ze světa. Nenávidí ho, protože je Asyřan. Ale nedostanou ho, říkal Clevingerovi, protože on má ve zdravém těle zdravý duch a je silný jako býk. Jsou na něj krátcí, protože je Tarzan, Richard Lví srdce a Sherlock Holmes v jedné osobě. Protože je taky něco jako Vilda Shakespeare. Protože je Kain, Odysseus a Bludný Holanďan. Sodomský Lot, Panna orleánská a král slavíků klokotajících v korunách stromů. Zázračná substance Z 247. Protože je –

„Cvok!“ přerušil ho vrískavě Clevinger. „Nic jinýho nejsi než cvok!“

„– prostě granát. Nesporná jednička. Opravdovskej, nepřemožitelněj, univerzální mistr světa. Bona fide jsem něco jako suprmán.“

„Superman, jo?“ řval na něj Clevinger. „Ty a superman!“

„Suprman,“ opravil ho Yossarian.

„Hele, kluci, nechte toho,“ prosil je nervózně Nately. „Všichni chlapi se sem na nás dívají.“

„Jseš blázen,“ povykoval Clevinger, oči zalité slzami. „Trpíš jehovovským komplexem!“

„Však je to taky kolem mě samej Nátan.“

Clevinger se zarazil ve svém slovním rozletu a podezíravě se zeptal: „Kdo je Nátan?“

„Kterej Nátan?“ opáčil nevinně Yossarian.

Clevinger se však té pasti hladce vyhnul. „Myslíš si, že se každý může chovat jako sám Jehova. Nejsi o nic lepší než Raskolnikov –“

„Než kdo?“

„– Raskolnikov, abys věděl –“

„Raskolnikov!“

„– ano, myslím to vážně, ten, co si myslel, že má právo zabít tu bábu –“

„O nic lepší, jo?“

„– jo, že ji může klidně vzít po hlavě sekerou! A můžu ti to dokázat!“

Clevinger se celý zalykal, když vypočítával Yossarianovy příznaky: pošetilou představu, že všichni lidi kolem jsou blázni, vražedné nutkání našít do úplně cizích lidí dávku z kulometu, retrospektivní překrucování skutečnosti, nepodložené podezření, že ho všichni lidi nenávidí a spolčují se, aby ho zlikvidovali.

Avšak Yossarian věděl, že má pravdu, protože – jak vysvětloval Clevingerovi – pokud se pamatoval, dosud nikdy se nemýlil. Ať se podívá kamkoli, všude je nějaký cvok, a rozumný mladý muž jako on se musí snažit vyváznout z té záplavy šílenství se zdravou kůží. Nic jiného mu nezbývá, protože je mu jasné, že jeho život je ohrožen.

Když se Yossarian vrátil z nemocnice k eskadře, měřil si každého, na koho narazil, velmi podezřívavě. Milo byl také pryč, ve Smyrně právě začala sklizeň fíků. I v Milově nepřítomnosti běželo však v jídelně všechno hladce. Už v sanitce, která s ním nadskakovala po hrbolaté cestě spojující jako rozbitý podvazek nemocnici s eskadrou, nasával do sebe Yossarian hladově pikantní aroma kořeněného jehněčího. K obědu byl šiš kebab, velké, šťavnaté, na rožeň nabodnuté kousky masa škvříící se ďábelsky nad dřevěným uhlím, předtím dvaasedmdesát hodin máčené ve speciální marinádě; tajný recept na ni ukradl Milo jednomu prohnanému levantskému kupčickovi. Jako příloha se podávala íránská rýže s mladými chřestovými výhonky a parmazánem, jako dezert přinesli třešňový pohár a nakonec vroucí šálek čerstvé kávy s kapkou benediktinky a koňaku. Obrovské porce pokládali na damaškové ubrusy obratní italsí číšníci, které major – – – de Coverley unesl před časem z pevniny a věnoval Milovi.

Yossarian se v jídelně nacpal k prasknutí a pak v otupělé spokojenosti splihle nalehl na opěradlo své židle, ústa po těch hodech celá

mastná. Žádný důstojník z celé eskadry nejedl ještě nikdy tak dobře, jak to bylo pravidlem v Milově jídelně, a Yossarian na chvíli zapochyboval, jestli to všechno nakonec přece jen nestojí za to. Ale pak si říhl, uvědomil si, že se ho tady všichni snaží zabít, a vyrazil divoce ven z jídelny vyhledat doktora Daneeku a přimět ho, aby ho vypsal z bojové služby a poslal domů. Doktora Daneeku našel před jeho stanem. Seděl na vysoké stoličce a vyhříval se na sluníčku.

„Padesát letů,“ řekl mu doktor Daneeka a vrtěl odmítavě hlavou. „Pan plukovník po vás chce padesát letů.“

„Ale já jich mám teprve čtyřiačtyřicet!“

Doktor Daneeka byl neoblomný. Vypadal jako nějaký smutný pták s trojúhelníkovitou hlavičkou a vydrhnutou, zašpičatělou tváří dobře živené krysy.

„Padesát letů,“ opakoval a stále vrtěl hlavou. „Pan plukovník požaduje padesát letů.“

Když se Yossarian vrátil z nemocnice, nebyl poblíž nikdo kromě Orra a mrtvého muže v Yossarianově stanu. Ten mrtvý muž v Yossarianově stanu, to byl nepříjemný problém, a Yossarian ho neměl rád, i když ho vlastně ani jednou neviděl. Yossariana to tak rozčilovalo, mít ho ve stanu od rána do večera a od večera do rána, že se několikrát vypravil do služební místnosti, aby podal stížnost seržantovi Towserovi, který však odmítal připustit, že mrtvý muž vůbec existuje, a on už samozřejmě taky neexistoval. Ještě zbytečnější byly pokusy způsobit přímo na majora Majora, vysokého kostnatého velitele eskadry, který byl podobný sklíčenému Henrymu Fondovi a vyskočil vždycky oknem ven, když se občas Yossarianovi podařilo proniknout pomocí krutých výhrůžek přes seržanta Towsera dovnitř a chtěl si o tom s velitelem promluvit. S mrtvým mužem v Yossarianově stanu to prostě nebyl žádný med. Když se Yossarian vrátil z nemocnice, našel Orra, s kterým to taky nebyl žádný med, jak si hraje s kohoutkem regulujícím přívod benzínu do kamínek, která začal mezitím stavět.

„Co to tu děláš?“ zeptal se ostražitě Yossarian, když vešel do stanu, ačkoli dobře viděl, o co jde.

„Někde to tu uniká,“ odpověděl Orr. „Snažím se to spravit.“

„Prosím tě, nech toho,“ žádal ho Yossarian. „Znervózňuje mě to.“

„Když jsem byl ještě kluk,“ řekl na to Orr, „strkal jsem si do huby planý jabka a chodil jsem s nima celej den. Pod každou tváří jedno.“

Yossarian odstrčil chlebník, z něhož začal vyndávat svoje toaletní potřeby, a v duchu se připravil na nejhorší. Uplynula minuta. „Proč?“ zeptal se nakonec, když pochopil, že mu nic jiného nezbyvá.

Orr se vítězoslavně zahihňal. „Protože jsou lepší než koňský kaš-
tany.“

Orr klečel na podlaze stanu. Vytrvale rozebíral kohoutek, drobné součástky pečlivě rozkládal kolem sebe, přepočítal si je, každou si nekonečně dlouho prohlížel, jako by ještě nikdy v životě neviděl nic, co by se té věcíčce aspoň vzdáleně podobalo, a pak začal celý mechanismus zase skládat; a tak se to opakovalo pořád dokola, stále se stejnou trpělivostí a s neutuchajícím zájmem, bez sebemenší stopy únavy, bez jakékoli známky, že by toho už konečně hodlal nechat. Yossarian se na to Orrovo kutění díval a bylo mu jasné, že ho bude muset chladnokrevně zabít, jestli ihned nepřestane. Zabloudil očima k loveckému noži, který mrtvý muž v den svého příchodu zavěsil na tyč moskytiéry. Vedle dýky viselo prázdné kožené pouzdro, z něhož Havermeyer ukradl mrtvému muži tu pětačtyřicítku.

„Když jsem nemoh sehnat planý jabka,“ pokračoval Orr, „musely stačit koňský kaštany. Koňský kaštany jsou přibližně stejně velký jako planý jabka a mají vlastně příhodnější tvar. Na tvaru ovšem nakonec vůbec nezáleží.“

„Proč jsi chodil po světě s pláňatama v hubě?“ ptal se Yossarian znovu. „To jsem chtěl vědět.“

„Protože mají šikovnější tvar než koňský kaštany,“ odpověděl Orr. „Vždyť jsem to zrovna povídal.“

„Ty jeden zlomyslnej posedlej montéře, ty vyděděnej čubčí synu,“ nadával mu Yossarian obdivně, „proč sis proboha vůbec něco do tý své huby strkal?“

„Já jsem si nestrkal do huby jen tak něco,“ řekl na to Orr. „Já jsem si vycpával tváře planejma jabkama. A když jsem nemoh sehnat pláňata, nosil jsem koňský kaštany. Pod tvářema.“

Orr se zahihňal. Yossarian si nařídil, že bude mlčet, a poslechl se. Orr čekal. Yossarian to vydržel déle.

„Pod každou tvářím jeden,“ pravil Orr.

„Proč?“

Orr po tom slůvku chňapl jako sup po mršině. „Co proč?“ Yossarian zavrtěl hlavou, usmál se a odmítal odpovédět.

„To je divný, tady s tím ventilem,“ uvažoval Orr nahlas.

„Co je s ním?“ ptal se Yossarian.

„Protože jsem chtěl –“

Yossarian se dovtíпил. „Co jsi proboha chtěl?“

„– mít ducatý tváříčky.“

„Ducatý tváříčky?“ žasl Yossarian.

„Chtěl jsem mít ducatý tváříčky, jako jablíčka,“ vysvětloval Orr.

„Už jako dítě jsem vždycky toužil po tom, mít jednou ducatý tváříčky, a tak jsem se rozhod, že na tom budu pracovat tak dlouho, dokud toho nedosáhnu, a ať se propadnu, nakonec jsem to dokázal, a to právě tímhle způsobem – že jsem chodil celý den s planejma jabkama v hubě.“ Znovu se zahihňal. „Pod každou tvář jedno.“

„A proč jsi chtěl mít tváříčky jako jablíčka?“

„Já jsem vlastně nechtěl mít tváříčky jako jablíčka,“ řekl Orr. „Chtěl jsem prostě mít velký boubelatý tváříčky. Na barvě mi tak nezáleželo, jenom jsem chtěl, aby byly pěkně boubelatý. Dělal jsem pro to všechno možný, jako ti šílenci, co o nich píšou, že celý den mačkají v ruce gumový balonky, aby měli sílu v prstech. Já jsem byl vlastně jeden z nich. Já jsem se taky motal celý den po světě s gumovejma balonkama v dlaních.“

„Proč?“

„Co proč?“

„Proč ses celý den motal po světě s gumovejma balonkama v dlaních?“

„Protože gumový balonky –“

„– jsou lepší než planý jabka?“

Orr se zachechtal a zavrtěl přitom hlavou. „Protože jsem si chtěl chránit dobrou pověst pro případ, že by mě někdo přistih, jak si to šinu kolem s pláňatama pod tvářema. Když jsem měl v rukou gumový balonky, moh jsem klidně zatlouct, že mám pod tvářema planý jabka. Pokaždý když se mě někdo zeptal, proč chodím s tvářema vycpanejma pláňatama, rozevřel jsem prostě dlaně a ukázal mu, že chodím s gumovejma balonkama, ne s pláňatama, a že je nosím v rukou, a ne pod tvářema. Byl to docela dobrý fór. Jenom jsem nikdy nevěděl, jestli tomu ten člověk rozuměl, protože když mluvíš s dvěma pláňatama v hubě, tak lidi těžko chápou, co jim vykládáš.“

Yossarian teď taky těžko chápal, co mu to Orr vykládá, a napadlo ho, jestli si tentokrát přitom, jak mluví, nestrká náhodou špičku jazyka pod jednu ze svých boubelatých tváříček.

Yossarian se rozhodl, že už neřekne ani slovo. Bylo by to zbytečné.

Znal Orra a věděl, že je naprosto beznadějně snažit se z něho vytáhnout, proč chtěl mít ty boubelaté tváříčky. Bylo by to stejně marné, jako když se vyptával, proč ho tenkrát v Římě v těsné chodbě před otevřenými dveřmi pokoje, kde bydlela mladší sestra Natelyho děvky, ta holka tak vytrvale mlátila střevicem do hlavy. Byla velká a macatá, s dlouhými vlasy, a tam, kde měla pleť nejjemnější, klikatila se jí pod kakaovou kůží hustá pavučina modravých žilek. V jednom kuse nadávala a ječela a vyskakovala na bosých nohou jako na trampolíně, aby se Orrovi mohla trefovat špičatým podpatkem střevice přímo do temene. Oba byli nahatí a dělali takový kravál, že se na všech stranách začaly otevírat dveře ložnicek a z nich zvědavě přihlížely jednotlivé párky; všichni byli nazí, kromě babizny v zástěře a ve svetru, která do toho káravě kvokala, a onoho oplzlého, prostopášného dědka, jemuž div nevypadly oči, jak lačně ten incident sledoval, a který po celou dobu hlasitě kdákal rozkoší. Holka ječela a Orr se pořád chechtal, a vždycky když mu podpatek střevice přistál na hlavě, zahihňal se o to hlasitěji, což ji dohánělo přímo k nepříčetnosti. Příště si vyskočila ještě výš, aby ho mohla vzít po kokosu co nejsilněji, a její fantastická plná ňadra se přitom plácavě třepotala jako vlajky na stěžni, když se do nich opírá silný vítr, a hýždě a udělaná stehna se jí vlnily na všechny strany v jakémsi děsivém reji hojnosti. Vřískala a Orr se chechtal až do okamžiku, kdy zaječela naposled a vyřídila ho úctyhodnou peckou do spánku, takže se konečně hihňat přestal. S dírou v hlavě, která nebyla moc velká, a s lehkým otřesem mozku ho na nosítkách dopravili do nemocnice, ale z bojového nasazení se tam ulejal jenom dvanáct dní.

Nikdo nedokázal zjistit, co se vlastně stalo, ani ten kdákavý dědek a kvokající stařena, kteří přece jinak museli vědět o všem, co se tam kdy šustlo – v tom velikánském, nekonečném bordelu s celou řadou ložnic po obou stranách úzkých chodeb, vybíhajících do opačných stran z prostorného salonu se zastřenými okny a jedinou lampou. Kdykoli se pak ta holka s Orrem setkala, vykasala si sukně až nad přiléhavé bílé kalhotky, vystrčila na něj pevně kulaté břicho, hrubě se mu vysmívala a zahrnovala ho pohrdavými nadávkami, a nakonec se chraptivě rozchechtala, když viděla, jak se Orr ustrašeně hihňá a hledá útočiště za Yossarianem. Ať už Orr tenkrát za zavřenými dveřmi pokojíku mladší sestry Natelyho děvky udělal, pokoušel se udělat nebo nedokázal udělat cokoli, zůstávalo to zahaleno tajemstvím. Ta holka

to nechtěla říci ani Natelyho děvce, ani kterékoli jiné, a samozřejmě ani Natelymu či Yossarianovi. Orr by to možná nakonec vyklopil, ale Yossarian se rozhodl, že už neřekne ani slovo.

„Chceš vědět, proč jsem chtěl mít ty boubelatý tváře?“ ptal se Orr. Yossarian mlčel jako ryba.

„Pamatuješ se,“ pokračoval Orr, „jak mě tenkrát ta holka v Římě, co tě nemůže vystát, mlátila do hlavy podpatkem svýho střevíce? Chceš vědět, proč do mě tak bušila?“

Yossarian si nedokázal představit, čím ji Orr mohl tak rozzuřit, že ho tak vytrvale dobrých patnáct či dvacet minut tloukla po hlavě a že se přitom zase nerozvášnila natolik, aby ho jednoduše drapla za kotníky a vymlátila z něho mozek. Nepochybně na to byla velká dost, Orr byl proti ní mrňous. Orr měl vysedlé veverčí zuby a vypoulené oči, které se výborně hodily k jeho velkým tvářím, ale byl dokonce ještě menší než chlapec Huple, jenž obýval stan na chybné straně železniční trati, v prostoru vyhrazeném administrativě. Bydlel tam s Hladovým Joem, který noc co noc ječivě naříkal ze spaní.

Administrativní prostor, ve kterém si Hladový Joe omylem postavil stan, zabíral střed tábora jejich eskadry mezi zrezivělými kolejemi železniční tratě a klopenou silničkou s černým živичným povrchem. Na té silnici nebyl problém sbalit holku, nějakou tu buclatou, mladou venkovskou nanyňku, které v úsměvu většinou chyběly dva tři zuby. Stačilo jí slíbit, že ji člověk zaveze, kam potřebuje, a pak někde z té silnice sjet a povalit ji do divoké trávy. Yossarian této příležitosti využíval, jak jen to bylo možné, ale nebylo to zdaleka tak často, jak na něm žadonil Hladový Joe, který si sice kdykoli mohl vzít džíp, ale bohužel neuměl řídit. Stany mužstva se krčily na druhé straně silnice podél přírodního kina, v němž se pro potěšení umírajících každý večer na skládacím plátně krutě střetávaly nevědomé armády a v němž předtím odpoledne vystupovala armádní estrádní skupina.

Estrádní skupiny jim tam posílal generál P. P. Peckem, který svůj hlavní stan přemístil do Říma a uprostřed intrik proti generálu Dreedlovi neměl nic lepšího na práci. Generál Peckem byl puntičkář, který si potrpěl na pořádek. Byl to generál čiperný, přívětivý a velice přesný, věděl, kolik měří obvod rovníku, a místo „vzrůst“ psal vždycky „modifikace kvantitativních parametrů směrem nahoru“. Prostě vůl, a nikdo to nevěděl líp než generál Dreedle, kterého rozlítíl nedávný

rozkaz generála Peckema, požadující, aby všechny stany v operačním prostoru Středozemního moře stály ve vyrovnaných řadách se vstupy hrdě obrácenými směrem k Washingtonovu památníku v hlavním městě Spojených států. Generál Dreedle, který velel bojové skupině, to pokládal za naprostou blbinu. A jak měla peruť generála Dreedla zbudované stany, do toho přece panu generálovi Peckemovi vůbec nic nebylo. Mezi oběma mocipány došlo proto k vášnivému právně kompetenčnímu sporu, který bývalý svobodník Wintergreen, poštovní úředník na velitelství 27. letecké divize, rozhodl ve prospěch generála Dreedla. Výsledek střetu určil tím, že všechna sdělení generála Peckema házel do koše. Připadala mu příliš ukecaná. Názory generála Dreedla, tlumočené méně nabubřelým slohem, byly bývalému svobodníkovi Wintergreenovi sympatické a postupoval je podle všech předpisů neprodleně dál. Tak se stalo, že generál Dreedle zvítězil takřkajíc kontumačně.

Aby dobyl zpátky ztracené pozice, začal generál Peckem vysílat na všechny strany ještě více estrádních skupin než předtím a sám plukovník Cargill dostal za úkol, aby jim zajišťoval patričně nadšené přijetí.

U Yossarianovy jednotky však žádné nadšení nevládlo. V Yossarianově jednotce pouze neustále narůstal počet prostých vojáků i důstojníků, kteří několikrát za den s ponurou tváří navštěvovali seržanta Towsera a dotazovali se ho, zda už přišel příkaz, že mají být posláni domů. To byli ti, co už měli za sebou padesát letů. Za dobu, kterou Yossarian strávil v nemocnici, jich zase trochu přibylo. Byli celí nervózní a okusovali si nehty. Vypadali směšně a nebyla s nimi řeč – jak už to bývá u mladých mužů stížených depresí. Sunuli se bokem dopředu jako krabi. Čekali na rozkaz z hlavního stanu 27. letecké divize v Itálii, který je měl poslat domů do bezpečí, a zatímco čekali, neměli na práci nic jiného než ustrašeně se žrát a kousat si nehty a několikrát denně se ponuře odebírat za seržantem Towserem, aby se ho zeptali, jestli ten rozkaz, který je má odeslat domů do bezpečí, už přišel.

Byl to závod s časem a oni si toho byli dobře vědomi, protože hořké zkušenosti je už dávno poučily, že plukovník Cathcart může počet letů kdykoli opět zvýšit. Nemohli však dělat nic jiného než čekat. Jedině Hladový Joe měl ještě jiný program, když splnil povinný počet letů. V noci ječival, jak ho trápila noční můra, a sváděl boxerská

utkáni s Huplovou kočkou. A na každou estrádu si bral fotoaparát, sedal si do první řady a snažil se pořizovat snímky z podhledu, co nejvýš pod sukně blondaté zpěvačky s mohutným poprsím, které róba pošíta třípytivými flitry držela v mezích jen s největším úsilím. Obrázky nikdy nevyšly.

Plukovník Cargill, jehož úkolem bylo likvidovat průšvihy generála Peckema, byl hřmotný zrzavý chlap. Před válkou pracoval jako ostražitý, nelítostný, rvavý obchodní manažer. Byl to velmi špatný obchodní manažer. Plukovník Cargill byl tak špatný obchodní manažer, že se stal vyhledávaným spolupracovníkem firem, které potřebovaly vykázat určité ztráty, aby dosáhly daňových úlev. V celém civilizovaném světě, to jest v newyorském prostoru vymezeném na jihu parkem Na bateriích a na severu Fultonovou ulicí, byl znám jako expert na rychlé daňové odpisy. Požadoval vysoké honoráře, protože dosáhnout neúspěchu nebylo často jednoduché. Musel začít pěkně nahoře a postupně se propracovávat ke dnu, a protože ve Washingtonu se vždycky našel nějaký sympatizující přítel, nedaly se peníze prodělat jen tak snadno. Vyžadovalo to měsíce perné dřiny a pečlivě chybného plánování. Člověk všechno hezky zpřeházal, dezorganizoval, špatně vykalkuloval a na všech stranách vytáhl zátky, a když už si myslel, že to má v kapse, vláda mu věnovala nějaké jezero nebo les nebo naftové pole a všechno pokazila. Ovšem přes všechny takové překážky bylo na plukovníka Cargilla spolehnouti a on dokázal přivést k bankrotu i ten nejlépe prosperující podnik. Vypracoval se sám, bez cizí podpory, a za své zdařilé neúspěchy nemusel být nikomu vděčný.

„Mládenci!“ oslovil plukovník Cargill Yossarianovu eskadru a významně se odmlčel. „Jste američtí důstojníci. Důstojníci žádné jiné armády na světě nemohou tohle o sobě říci. Dobře se nad tím zamyslete.“

Seržant Knight se nad tím zamyslel a potom zdvořile informoval plukovníka Cargilla, že právě hovoří k mužstvu a důstojníci že na něj čekají na druhém konci prostoru. Plukovník Cargill mu křepce poděkoval, a když si to štrádoval na opačnou stranu ležení, zářil sebeuspokojením. Byl hrdý na to, že ani devětadvacet měsíců vojenské služby v něm neotupilo jeho geniální schopnost všechno zvorat.

„Mládenci!“ oslovil důstojníky a významně se odmlčel. „Jste američtí důstojníci. Důstojníci žádné jiné armády na světě nemohou tohle

o sobě říci. Dobře se nad tím zamyslete.“ Chvilí počkal, aby jim to zamýšlení umožnil. „Ti lidé jsou vašimi hosty!“ zavolal náhle. „Urazili téměř pět tisíc kilometrů, aby vás mohli pobavit. Jak jim asi bude, když se na ně nikdo nepřijde podívat? Jak to zapůsobí na jejich morálku? Abyste rozuměli, chlapci – mně to může být tak dalece jedno. Ale to děvče, které vám chce dneska zahrát na harmoniku, by už klidně mohlo být maminkou. A jak by vám bylo, kdyby se vaše vlastní matka trmácela pět tisíc kilometrů, aby nějakým vojákům zahrála na tahací harmoniku, a pak by o ni nikdo neměl zájem? A co si asi pomyslí to dítě, jehož mámou už ona klidně může být, až vyroste a dozví se to? Na to bychom jistě dokázali všichni odpovědět. Ovšem, mládenci, rozumějte mi správně. Všechno je naprosto dobrovolné. Já jsem ten poslední plukovník na světě, který by vám chtěl nařizovat, abyste na tu estrádu šli a dobře se tam bavili, ale přeji si, aby jeden každý z vás, kdo je natolik v pořádku, že neleží v nemocnici, sypal rovnou odtud na tu vojenskou estrádu a dobře se tam bavil, a to je rozkaz!“

Yossarian se cítil tak špatně, že by byl opět nejraději hledal útočiště ve špitále, a ještě víc se mu přitížilo po dalších třech bojových letech, když doktor Daneeka i nadále jenom vrtěl svou melancholickou hlavou a odmítal ho vyřadit z létání.

„Vy říkáte, že máte potíže?“ plánil ho doktor Daneeka roztrpčeně. „A co já? Než jsem vyštudoval na doktora, živil jsem se osm let jenom burákama. Než jsem si pak vybudoval aspoň tak slušnou praxi, že jsem měl na základní výdaje, žil jsem jen o chlebu a vodě. A zrovna když mi ordinace začínala pomaličku vynášet, tak mě odvedli. Nechápu, na co si vy stěžujete.“

Doktor Daneeka byl Yossarianův přítel, ale i kdyby mu v rámci své pravomoci mohl trošku pomoci, nehnul by zřejmě ani prstem. Yossarian velice pozorně naslouchal, když mu doktor Daneeka vyprávěl o plukovníku Cathcartovi z velitelství skupiny, který se chtěl stát generálem, o generálu Dreedlovi od perutě a o jeho ošetřovatelce a o všech generálech na hlavním velení 27. letecké divize, kterým ke splnění bojové povinnosti stačilo pouhých čtyřicet letů.

„Proč se tomu jednoduše nezasmějete a nevyrazíte z toho, co se dá?“ radil mu doktor Daneeka otráveně. „Buďte jako Havermeyer.“

Nad tou představou se Yossarian přímo otrásl. Havermeyer totiž vedl čelní bombardér a při letu k cíli zásadně nepodnikal žádné úhybné

manévry, čímž podstatně zvyšoval ohrožení všech, kdo s ním letěli v jedné formaci.

„Havermeyere, proč ksakru nikdy neuděláš žádnéj úhybnej manévry?“ útočili na něj zuřivě po skončení náletu.

„Poslyšte, chlupci, nechte kapitána Havermeyera na pokoji,“ okřikoval je plukovník Cathcart. „Je to daleko nejlepší bombometník, jakého u nás máme, a tím to končí.“

Havermeyer se jen šklebil a vrtěl hlavou a snažil se jim vysvětlit, jak si z obyčejných nábojů vyrábí loveckou dýkou střely dum-dum, aby měl v noci ve stanu čím pálit po myších. Havermeyer byl opravdu daleko nejlepší bombometník, jakého tam měli, ale létával přímočaře ve stejné výšce od základny až nad cíl, ba ještě daleko za něj, aby mohl sledovat, jak svržené bomby dopadají na zem a vybuchují v prudkých oranžových výronech, probleskujících z vířivých příkrovů kouře a z prašných gejzírů trosek, které se tam převalovaly v obrovských šedých a černých vlnách. Havermeyerovi se hravě dařilo dělat ze smrtelných lidí v šesti letadlech přičaplé kachny, které se neodvažovaly ani pohnout, ba ani ceknout, zatímco on sám s hlubokým zájmem sledoval průhledem z plexiskla bomby po celou jejich cestu k zemi a poskytoval tak německým dělostřelcům pod sebou veškerý čas, který potřebovali k tomu, aby si je pohodlně zaměřili, zacílili a stiskli kohoutky či zatáhli za odpalovací šňůry či zmáčkli spouště nebo co to tam krucifix vlastně dělali, když oni chtěli zabít lidi, které vůbec neznali.

Havermeyer vedl čelní bombardér a nikdy se nemínil cíle. Yossarian taky vedl čelní bombardér, ale vyhnali ho od toho, protože ho už dávno přestalo zajímat, jestli zasáhne cíl, nebo ne. Rozhodl se, že bude žít věčně nebo že zemře při pokusu dosáhnout této své mety, a když vzlétal k akci, bylo jeho jediným posláním vrátit se zase živý zpátky.

Mládenci tenkrát líтали za Yossarianem rádi, protože nalétával na cíl z nejroztodivnějších směrů a nejrůznějších výšek. Šplhal nahoru, spouštěl se dolů, točil se a obracel tak příkře a prudce, že piloti ostatních pěti letadel měli plné ruce práce, aby se s ním udrželi ve formaci. Vyrovnával vždy jen na několik málo sekund, které postačily pro svržení pum, a ihned se zase pouštěl s bolestným řevem motorů šikmo vzhůru a proplétal se dotěrnými barážemi flaku tak divoce, že se těch šest letadel brzy rozstříklo po celé obloze jako vroucí modlitbičky

a každé představovalo přímo lahůdku pro německé stíhačky, ale to Yossarian nevrzušovalo, protože tehdy už žádné německé stíhačky nevzlétaly a Yossarian taky vůbec nestál o to, aby v jeho blízkosti vybuchovala nějaká jiná letadla. Teprve když se celý ten Sturm und Drang ocitl daleko za nimi, unaveně si ze zpoceného cela posunul ochrannou přílbu a přestal štěkat rozkazy určené McWattovi, který seděl u řízení a zrovna v téhle chvíli ho samozřejmě nemohlo napadnout nic lepšího, než že se začal shánět po tom, kam dopadly bomby.

„Pumovnice prázdná,“ hlásíval seržant Knight zezadu.

„Trefili jsme se do toho mostu?“ vyptával se McWatt.

„Nevím, pane kapitáne, házelo to se mnou tak, že jsem se nemohl dívat. Teď je všechno přikryté kouřem a není nic vidět.“

„Hej, Aarfy, zasáhly bomby cíl?“

„Jaký cíl?“ podivil se obvykle kapitán Aardvaark, Yossarianův obtulstlý navigátor, vášnivý kuřák dýmky, který se topil ve změti map po Yossarianově boku v přídi letadla. „Ještě jsme se přece nedostali nad cíl, nebo jo?“

„Yossariane, zasáhly bomby cíl?“

„Jaký bomby?“ ptával se Yossarian, který se v té chvíli zajímal jedině o flak.

„Ach jo,“ vzdychl si v té chvíli zpěvavě McWatt, „to jsou mi věci.“

Yossarianovi bylo srdečně jedno, jestli zasáhl cíl, či nikoli, jen když se to podařilo Havermeyerovi nebo veliteli nějakého jiného bombardéru a nemuseli se vracet. Občas se někdo na Havermeyera naštvál a ohnal se po něm pěstí.

„Povídal jsem, chlapi, abyste kapitána Havermeyera nechali na pokoji,“ varoval je všechny hněvivě plukovník Cathcart. „Neříkal jsem vám, že to je náš daleko nejlepší bombometník?“

Havermeyer se při plukovníkově zásahu jenom šklebil a zasunul si do úst další pražený burák.

V noční střelbě na myši, při které používal pistole ukradené mrtvému muži z Yossarianova stanu, se Havermeyer mezitím fantasticky zdokonalil. Jako návnada mu sloužila cukrová tyčinka. Seděl, upíral oči do tmy a čekal, až se nějaká myš nechá nalákat, prst volné ruky zaklesnutý ve smyčce šňůry, kterou natáhl od rámu moskytiéry k řetízku ovládajícímu žárovku z nematovaného skla, zavěšenou u stropu stanu. Šňůra byla napjatá jako struna bendža a stačilo jen maličké

škubnutí, aby se rozechvělá obět octla v záplavě světla. Drobný saveček strnul a vyděšeně koulel očkama v zoufalém úsilí zjistit, odkud mu hrozí nebezpečí, a Havermeyer byl na vrcholu blaha. Počkal, až se ta očka střetla s jeho vlastním pohledem, a pak se hlasitě zasmál a zároveň stiskl kohoutek a ubohé chlupaté tělíčko se vzápětí v ohlušivém rachotu rozstříklo po celém stanu a bázlivá myší dušička se odebrala vzhůru zpět ke svému Stvořiteli.

Jednou pozdě v noci vypálil takhle Havermeyer opět po nějaké myšce a výstřel vyhnal ze stanu Hladového Joea. Vyletěl z něho bosý s řevem, jako by ho na nože brali, přeběhl zářez opuštěné železnice, vyprázdnil svou vlastní pětačtyřicítku do Havermeyerova stanu a na jednou zmizel v jednom z úzkých okopů, jež se jakoby mávnutím čarovného proutku objevily vedle každého stanu po noci, za které Milo Minderbinder bombardoval ležení. Seběhlo se to těsně před svítáním za Velkého slavného obléhání Boloně, kdy němí mrtví zalidňovali noční hodiny jako živoucí duchové a Hladový Joe šílel strachem, protože zase jednou dokončil povinný počet letů a nebyl vypisován na další. Když ho vytáhli z mokrého dna okopu, nesouvisle cosi blábolil o hadech, krysách a pavoucích. Ostatní si posvítili baterkami do okopu, aby se přesvědčili, co tam Hladový Joe viděl. Nebylo tam nic, jen několik centimetrů stojaté dešťové vody.

„Vidíte?“ hulákal Havermeyer. „Vždyť jsem to říkal. Říkal jsem vám, že je to blázen!“

Hladový Joe byl doopravdy blázen, a nikdo to nemohl vědět líp než Yossarian, který dělal všechno možné, aby mu nějak pomohl. Hladový Joe však Yossariana vůbec neposlouchal. Hladový Joe ho neposlouchal, protože si myslel, že Yossarian je blázen.

„Proč by vás měl poslouchat?“ říkal doktor Daneeka Yossarianovi, a ani se přitom na něj nepodíval.

„Protože má problémy.“

Doktor Daneeka na to posupně odfrkl. „Ten člověk si myslí, že má problémy? A co bych měl říkat já?“ Pak pokračoval s pochmurným úšklebkem. „Chm – ne že bych si stěžoval. Víím, že je válka. Víím, že spousta lidí bude muset trpět, abychom to vyhráli. Ale proč musím být já jedním z nich? Proč nenalejou některýho z těch páprdů, co pořád lidem kecají o tom, jak velké oběti je medicína hotova přinést? Já nechci přinášet žádný oběti. Já chci vydělávat prachy.“

Doktor Daneeka byl upravený, čistounký človíček, který byl nejspokojenější, když se mohl mrzoutsky mračit. Měl tmavou pleť a drobnou, moudrou, morousovitou tvář s truchlivými vácčky pod očima. Neustále přemýšlel o svém zdraví a téměř denně navštěvoval zdravotnický stan, kde si dával měřit teplotu od jednoho ze dvou vojínů, kteří ho tam prakticky ve všem zcela samostatně zastupovali, a to natolik úspěšně, že neměl do čeho píchnout, a tak se svým věčně ucpaným nosem neustále vyesedával na sluníčku a kroutil hlavou nad tím, proč si ostatní připouštějí nějaké starosti. Ti dva lapiduchové se jmenovali Gus a Wes a podařilo se jim povznést medicínu na úroveň exaktní vědy. Každého, kdo přišel na ošetřovnu s teplotou

nad devětatřicet, hnali bez okolků do nemocnice. Každému, kdo měl teplotu pod devětatřicet, s výjimkou Yossariana, pomazali dásně a prsty u nohou fialovým dezinfekčním roztokem a dali projímadlo, jež pak pacienti štitivě zahazovali do blízkého křoví. A těm, kteří měli při příchodu na ošetřovnu přesně devětatřicet, řekli, aby se za hodinu dostavili k novému změření. Yossarian měl stabilně třicet osm tři, ale dostal se do nemocnice, kdy chtěl, protože se jich nebál.

Tento systém vyhovoval každému, především doktoru Daneekovi, který tak měl dostatek času pozorovat majora – – – de Coverleyho, jak na svém soukromém vržišti trénuje házení koňskými podkovami, s okem stále ještě zakrytým průhledným chráničem, který mu doktor Daneeka zhotovil z kousku celuloidu ukradeného z okna služební místnosti majora Majora. To bylo před několika měsíci, když se major – – – de Coverley vrátil z Říma, kde najímal dva velké byty pro dovolené důstojníků a mužstva, s poraněnou rohovkou. Doktor Daneeka chodíval sice do zdravotnického stanu každý den, ale pouze tehdy, když pocítil, že je velice nemocný člověk, a vyhledal Gusa a Wesa, aby se na něj podívali. Nikdy na něm nedokázali nic najít. Měl vždycky rovných šestatřicet, což mělo být podle nich naprosto v pořádku a doktor Daneeka mohl být zcela klidný. Doktor Daneeka ovšem zcela klidný nebyl. Začínal v Gusa a Wesa ztrácet důvěru a pohrával si s myšlenkou, jestli by je neměl poslat zpátky do autoparku a nahradit je někým, kdo by dokázal zjistit, že mu něco chybí.

Doktor Daneeka byl v důvěrném kontaktu s řadou věcí, s kterými to v žádném případě nebylo v pořádku. Vedle vlastního zdraví ho jednak znervózňoval Tichý oceán, jednak trápila povinná letová praxe. Pokud šlo o zdraví, nemohl si člověk nikdy být příliš jistý. Tichý oceán, to byla v jeho očích vodní masa obklopená na všech stranách elefantíazou a dalšími strašlivými chorobami, do jejichž těsné blízkosti by mohl být znenadání uvržen, kdyby se znelíbil plukovníkovi Cathcartovi tím, že by Yossariana vyřadil z letové služby. A povinnou letovou praxi představovaly hodiny, které musel strávit každý měsíc v letadle, aby mohl dostat letové příplatky. Doktor Daneeka létání nenáviděl. V letadle se cítil jako ve vězení. V letadle neměl člověk kam utéci, jediné zase do jiné části letadla. Doktoru Daneekovi bylo řečeno, že lidi, kteří rádi lezou do letadla, dávají tím vlastně průchod podvědomé touze vlézt zpátky do mateřského lůna. Sdílel mu to

Yossarian, který měsíc co měsíc umožňoval doktoru Daneekovi, aby pobíral letové příplatky, aniž byl nucen navracet se do mateřského lůna. Yossarian totiž vždycky přesvědčil McWatta, aby při cvičných letech nebo při výletech do Říma zanesl jméno doktora Daneeky do palubního deníku.

„Však víte, jak to chodí,“ předl doktor Daneeka spiklenecky se lstivě přimhouřenýma očima. „Proč riskovat, když to není naprosto nutné?“

„Jistě,“ souhlasil Yossarian.

„Co na tom komu záleží, jestli v tom letadle sedím, nebo ne?“

„Nikomu do toho nic není.“

„Jasně. To je přesně můj názor,“ říkal doktor Daneeka. „Kdyby se sem tam něco nepodmazalo, svět by se přestal točit. Ruka ruku myje. Chápete, co tím myslím? Ty podrbeš na zádech mě a já zase tebe, a všechno je v pořádku.“

Yossarian chápal, co tím doktor Daneeka myslí.

„Takhle jsem to nemyslel,“ pravil doktor Daneeka, když ho Yossarian začal drbat na zádech. „Mluvím o spolupráci. O vzájemných službách. Vy prokážete službu mně, já zase vám. Chápete?“

„Tak mi tedy prokažte jistou službu,“ požadoval Yossarian.

„Ani nápad,“ odpověděl doktor Daneeka.

Na doktorovi Daneekovi bylo cosi tísnivě malicherného, jak pořád celý sklíčený vyseďával na sluníčku před svým stanem, na sobě letní khaki kalhoty a letní košili s krátkými rukávy, vybledlou do antiseptické šedi od každodenního praní, jemuž ji nemilosrdně podroboval. Vypadal jako člověk zmrazený kdysi hrůzou, který pak už nikdy docela neroztál. Seděl tam celý schoulený do sebe, hlavu napůl zapadlou mezi útlá ramínka, a opálenýma rukama s lesklými stříbřitými nehty si něžně třel vnější část na prsou zkřížených paží, jako by mu bylo zima. Ve skutečnosti to ovšem byl člověk plný vřelosti a soucitu a ani na okamžik nepřestával sám sebe litovat.

„Proč já?“ lamentoval znovu a znovu, a nebyla to hloupá otázka.

Yossarian věděl, že to byla dobrá otázka, protože dobré otázky sbíral a kdysi je použil k rozleptání výchovně vzdělávacích kroužků, které Clevinger vedl dva večery v týdnu ve zpravodajském stanu kapitána Blacka spolu s tím brýlatým desátníkem, o němž každý věděl, že je pravděpodobně podvrtný živel. Kapitánu Blackovi bylo jasné, že to musí být podvrtný živel, protože nosil brýle a užíval slov jako

panacea a utopie a protože kritizoval Adolfa Hitlera, který přece vykonal tolik dobré práce při potírání neamerické činnosti v Německu. Yossarian navštěvoval tyto výchovně vzdělávací kroužky proto, že se chtěl dozvědět, proč se taková síla lidí tak usilovně snaží připravit ho o život. Zájem projevilo ještě několik dalších mládenců, a když Clevinger s tím podvatným desátníkem skončili a dopustili se té chyby, že vybědli přítomné k dotazům, mají-li nějaké, bylo otázek mnoho a byly opravdu mazané.

„Kdo je to, ten Habeš?“

„Proč je Hitler?“

„Kdy je právo?“

„Kde byl ten nahrbenej děda s moučnou tváří, kterému se říkalo papež, když ten kolotoč začal?“

„Jakou barvu měly trumfy v Mnichově?“

„Hohó, beriberi.“

A: „Prdlajs!“

To všechno rychle za sebou, a nakonec přišel Yossarian s otázkou, která neměla odpověď:

„Kde jsou Snowdenové minulých let?“

Ta otázka je vyvedla z míry, protože Snowden zahynul tehdy nad Avignonem, když se Dobbs ve vzduchu zbláznil a vytrhl Huplovi řízení z rukou.

Desátník si hrál na nedoslýchavého. „Prosím?“ zeptal se.

„Kde jsou Snowdenové minulých let?“

„Obávám se, že vám nerozumím.“

„*Où sont les Neigedens d'antan?*“ snažil se mu Yossarian pomoci.

„*Parlez en anglais, proboha,*“ dožadoval se desátník. „*Je ne parle pas français.*“

„Já taky ne,“ řekl na to Yossarian, který byl hotov zavalit ho všemi slovy světa, aby z něho vyždímal odpověď, ale zasáhl do toho Clevinger, bledý, hubený, lapající po dechu, v podvyživených očích první lesk vlhkého povlaku slz.

Na velitelství z toho byl poprask, protože nikdo nemohl tušit, na co všechno by lidi nepřišli, kdyby se jim dovolilo ptát se na cokoli, co je napadne. Plukovník Cathcart poslal podplukovníka Korna, aby tomu učinil přítrž, a podplukovník Korn to vyřešil tak, že stanovil pravidlo, kterým se mělo kladení otázek řídit. Jak podplukovník

Korn sděloval ve svém hlášení plukovníku Cathcartovi, pravidlo podplukovníka Korna neslo v sobě prvky geniality. Podle pravidla podplukovníka Korna mohli klást otázky pouze ti účastníci školení, kteří dosud žádnou otázku nevznegli. Brzy docházeli do kroužků pouze ti, co nikdy nediskutovali, a zanedlouho se kroužek přestal vůbec scházet, protože se Clevinger, desátník a podplukovník Korn shodli v názoru, že není ani možné, ani nutné vzdělávat lidi, kteří se nikdy na nic neptají.

Plukovník Cathcart a podplukovník Korn bydleli a pracovali v budově velitelství skupiny, jako konečně všichni členové štábu kromě kaplana. Budova velitelství skupiny byla mohutná, ošuntělá barabizna postavená z rozpadajících se červených kamenných kvádrů, kde to odevšad táhlo a pořád praskal vodovod. Za ní byla moderní skitová střelnice, kterou dal plukovník Cathcart zbudovat pro exkluzivní rekreaci důstojníků skupiny a na které teď kvůli generálu Dreedlovi musel každý důstojník i příslušník mužstva v bojové službě strávit měsíčně nejméně osm hodin.

Yossarian tedy střílel na hliněné holuby, ale nikdy žádného nezasáhl. Appleby taky střílel na hliněné holuby a trefil se vždycky. Yossarianovi to šlo na skítu stejně špatně jako při hazardních hrách. Při hazardu také nikdy nedokázal vyhrát, aby to stálo za to. Nedokázal vyhrát, ani když švindloval, protože hráči, které se snažil podvést, dovedli vždycky sami švindlovat líp než on. To byly dva životní nezdar, s nimiž se musel nějak vyrovnat – že z něho nikdy nebude dobrý střelec na hliněné holuby a že nikdy snadno nezbohatne.

„To vyžaduje inteligenci, nezbohatnout,“ psal plukovník Cargill v jednom z homiletických memorand, které dával pravidelně do oběhu s podpisem generála Peckema. „Dnes dokáže vydělat peníze každý blb, a většinou je také vydělá. Ale co lidé, kteří mají talent a intelekt? Jmenujte mi například jediného básníka, který vydělává peníze.“

„T. S. Eliot,“ pravil bývalý svobodník Wintergreen v čtvercové místnůstce na velitelství 27. letecké divize, ve které třídil poštu, a praštil sluchátkem, aniž se představil.

Plukovníka Cargilla v Římě to zmátlo.

„Kdo to byl?“ ptal se generál Peckem.

„Nevím,“ odpověděl plukovník Cargill.

„A co chtěl?“

„Nevím.“

„Tak tedy co říkal?“

„T. S. Eliot,“ sdělil mu plukovník Cargill.

„Co to znamená?“

„T. S. Eliot,“ opakoval plukovník Cargill.

„Jenom ‚T. S. –‘“

„Ano, pane generále. Nic víc neřekl. Jenom ‚T. S. Eliot‘.“

„To bych rád věděl, co to znamená,“ uvažoval generál Peckem.

Lámal si s tím hlavu i plukovník Cargill.

„T. S. Eliot,“ mumlal si generál Peckem.

„T. S. Eliot,“ opakoval po něm plukovník Cargill týmž truchlivě zmateným tónem.

Generál Peckem se za chvíli zdvihl s podezřele dobrotivým úsměvem. Výraz jeho tváře byl vychytralý a rafinovaný. Očka mu zlomyslně svítila. „Ať mě spojí s generálem Dreedlem,“ přikázal plukovníku Cargillovi. „A neříkejte mu, kdo volá.“

Plukovník Cargill mu podal sluchátko.

„T. S. Eliot,“ řekl do něho generál Peckem a zavěsil.

„Kdo to byl?“ ptal se plukovník Moodus.

Generál Dreedle na Korsice neodpověděl. Plukovník Moodus byl zeť generála Dreedla a generál Dreedle ho vzal do armády jen na naléhání své ženy a proti své vůli. Zíral teď na plukovníka Mooduse s vyrovnanou nenávisť. Svého zetě nemohl už ani vidět; fungoval jako jeho pobočník, a tak ho měl neustále za zadkem. Tenkrát se stavěl proti sňatku své dcery s plukovníkem Moodusem, protože nerad chodil na svatby. S hrozivým, soustředěným zamračením se ve své kanceláři přesunul k velikánskému zrcadlu a prohlížel si v něm svůj majestátní obraz. Měl prošedivělé vlasy, vysoké čelo, nad očima husté ocelově šedé chomáče, hranatou výbojnou bradu. Zabral se do tíživých úvah o záhadném sdělení, které právě obdržel. Potom se mu tvář pomalu začala rozjasňovat. Dostal nápad a rty se mu křivě sevřely dábelským potěšením.

„Spoj mě s Peckemem,“ přikázal plukovníku Moodusovi. „A neříkej tomu holomkovi, kdo volá.“

„Kdo to byl?“ ptal se plukovník Cargill v Římě.

„Zase tamten člověk,“ odpověděl generál Peckem se zjevnými známkami poplašenosti. „Teď jde po mně.“

„Co chtěl?“

„Nevím.“

„Co říkal?“

„Zase totéž.“

„T. S. Eliot?“

„Jo, T. S. Eliot! Nic víc.“ Generál Peckem měl spásný nápad. „Třeba je to nějaký nový kód či co, nebo heslo dne. Co kdybyste dal zjistit u spojařů, jestli to není nový kód či co, nebo heslo dne?“

Spojovací služba odpověděla, že T. S. Eliot není ani nový kód, ani heslo dne.

Plukovníka Cargilla napadlo něco jiného. „Měl bych možná brnk-nout na velitelství 27. letecké, jestli o tom něco nevědí. Mají tam jednoho úředníka, Wintergreen se jmenuje, s tím se dobře znám. Je to ten člověk, co mi dal echo, že naše próza je příliš rozvláčná.“

Bývalý svobodník Wintergreen sdělil Cargillovi, že o T. S. Eliotovi nejsou na velitelství 27. letecké divize žádné záznamy.

„Jak to teď vypadá s naší prózou?“ Když už měl plukovník Cargill bývalého svobodníka Wintergreena na drátě, řekl si, že se ho přeptá i na tohle. „Už jsme se dost zlepšili, ne?“

„Stále je to však příliš rozvláčné,“ odpověděl bývalý svobodník Wintergreen.

„Vůbec by mě nepřekvapilo, kdyby v tom měl prsty generál Dreedle,“ svěřil se nakonec plukovníku Cargillovi generál Peckem. „Jen si vzpomeňte, co provedl s tou skítovou střelnicí.“

Generál Dreedle zpřístupnil soukromou skítovou střelnici plukovníka Cathcarta všem důstojníkům i mužstvu v bojové službě. Generál Dreedle si přál, aby jeho mužové navštěvovali skítovou střelnici tak často, jak jen to zařízení samo a jejich letový program bude dovolovat. Osm hodin střelby na hliněné holuby měsíčně byl pro ně výtečný trénink. Učili se při něm střílet na hliněné holuby.

Dunbar střelbu na hliněné holuby miloval, protože ho tam každá minuta nesmírně otravovala a čas tam ubíhal strašně pomalu. Vypočítal si, že jediná hodina střelby na hliněné holuby ve společnosti lidí jako Havermeyer a Appleby má cenu jedenáctkrát sedmnácti let.

„Já si myslím, že jseš cvok.“ To byla Clevingerova reakce na Dunbarův objev.

„A koho to zajímá?“ řekl na to Dunbar.

„Já to myslím vážně,“ trval na svém Clevinger.

„To je každému srdečně fuk,“ komentoval to Dunbar.

„Skutečně. Možná bych s tebou dokonce souhlasil, že život se zdá delší, kd-“

„– je delší kd-“

„– je delší – je delší? No dobrá, tak je delší, když ho vyplňují období nudy a nepohodlí, ale –“

„Hádej, jak rychle,“ vybafl Dunbar.

„Hh?“

„Utíkají,“ vysvětloval Dunbar.

„Kdo?“

„Roky.“

„Roky?“

„Roky,“ potvrdil Dunbar. „Roky, roky, roky.“

„Clevingere, proč nenecháš Dunbara na pokoji?“ zapletl se do toho Yossarian. „Cožpak si neuvědomuješ, kolik tahle debata spotřebuje času?“

„To je v pořádku,“ řekl Dunbar velkomyslně. „Mám našetřeno několik dekád. Víš, jak dlouho to trvá, než uteče jeden rok?“

„A ty toho taky nech,“ napomenul Yossarian Orra, který se začal potutelně pochechtávat.

„Já jsem si jenom vzpomněl na tu holku,“ vysvětloval Orr. „Na tu holku na Sicílii. Na tu holku na Sicílii, co neměla na hlavě ani chlup.“

„Udělal bys líp, kdybys byl zticha,“ varoval ho Yossarian.

„To je tvoje vina,“ řekl Yossarianovi Dunbar. „Proč ho nenecháš, ať se chechtá, když se mu chce? Pořád je to lepší, než když začne kecat.“

„Tak dobře. Tak se teda klidně pochechtávej, když se ti chce.“

„Víš, jak dlouho to trvá, než uteče jeden rok?“ opakoval Dunbar Clevingerovi. „Tohle.“ Luskal prsty. „Před vteřinou jsi začal chodit na střední školu, pěkně nadejchanej čerstvýho vzduchu. A dneska jsi starý chlap.“

„Starej?“ divil se Clevinger. „O čem to mluvíš?“

„Starej.“

„Já přece nejsem starej.“

„Pokaždý když startuješ na nálet, jsi už jednou nohou v hrobě. Oč starší vlastně ve svém věku jseš? Před půl minutou jsi ještě chodil do gymplu a rozepnutá podprsenka tě dokázala přivést až před brány

ráje. A pětinu vteřiny předtím jsi byl malej kluk, kterému osm tejdnu letních prázdnin připadalo jako osm set tisíc let a ještě mu čas utíkal jak splašenej. Ffft! Takhle rychle ti prchá jeden rok za druhým. Jak jinak chceš teda krucinál zpomalit čas?“ Když Dunbar skončil, byl téměř naštvaný.

„No, možná máš pravdu,“ podvoloval se neochotně Clevinger tlumeným hlasem. „Dlouhý život musí být možná plný nepříjemných zkušeností, aby opravdu připadal dlouhý. Ale kdo o něj v tom případě stojí?“

„Já,“ řekl mu Dunbar.

„A proč?“ ptal se Clevinger.

„Je k dispozici něco lepšího?“

Doktor Daneeka bydlel v skvrnitě maskovaném šedém stanu s náčelníkem Bílým polozubem, kterého se bál a jímž opovrhoval.

„Umím si představit, jak vypadají jeho játra,“ bručel doktor Daneeka.

„Představte si, jak vypadají moje játra,“ radil mu Yossarian.

„Vaše játra jsou úplně v pořádku.“

„To dokazuje, kolik toho ještě nevíte,“ pokoušel se blufovat Yossarian a vyprávěl doktoru Daneekovi o nepříjemných bolestech, které trápí jeho játra a které působily takové starosti sestře Duckettové a sestře Cramerové a všem doktorům v nemocnici, protože se z nich nechtěla vyklubat žloutenka a přitom se jim stále nechtělo ustoupit.

Doktora Daneeku to nezajímalo. „Vy si myslíte, že máte potíže?“ dotazoval se Yossariana. „A co mám říkat já? Měl jste být u mě v ordinaci, když se tam objevili ti novomanželé.“

„Jací novomanželé?“

„Ti novomanželé, co mně jednoho dne přišli do ordinace. Ještě jsem vám o nich nevyprávěl? Ona byla moc hezká ženská.“

Ordinace doktora Daneeky byla taky moc hezká. Vyzdobil si čekárnu zlatými rybičkami a rozeštil v ní jednu z nejvybranějších souprav laciného nábytku. Co mohl, opatřil si na splátky, i ty zlaté rybičky. Na ostatní zařízení získal peníze od chamtivých příbuzných, kterým za to slíbil podíl na zisku. Ordinaci měl na Staten Islandu v jednom domečku pro dvě rodiny, pouhé čtyři bloky od přívozu a jediný blok na jih od velké samoobsluhy, tří salonů krásy a dvou šarlatánských lékáren. Bylo to na rohu, na výhodném místě, ale nic

nepomáhalo. Nikdo se tam nepřistěhoval a starousedlíci chodili i nadále k lékařům, na které byli zvyklí už léta. Přibývalo nezaplacených účtů a brzy se musel vzdát svých nejcennějších lékařských nástrojů – nejdříve se vrátila k původnímu majiteli počítačka a potom i psací stroj. Zlaté rybičky uhynuly. Když už to vypadalo zcela beznadějně, vypukla našťestí válka.

„Byl to pro mě dar z nebes,“ doznával doktor Daneeka slavnostně. „Většina ostatních doktorů odešla brzy na vojnu a přes noc se všechno obrátilo. To místo na rohu se začalo rentovat a zanedlouho jsem zjistil, že mám víc pacientů, než jsem mohl stačit seriózně obsloužit. V obou lékárnách jsem si vymínil vyšší provizi. Salony krásy mi přihrávaly dva tři potraty týdně. Nemohl jsem si přát víc – ale představte si, co mě nakonec potkalo. Jako z uděláním museli z odvodní komise poslat toho chlapa, aby se na mě podíval. Měl jsem děčko – důkladně jsem se předtím vyšetřil a došel jsem k závěru, že jsem neschopen vojenské služby. Člověk by řekl, že jim moje slovo mohlo stačit, nemám pravdu? Vždyť jsem měl jako lékař dobré kontakty jak s okresní lékařskou komorou, tak s místní pobočkou Svazu podnikatelů. Chyba lávky – oni vám za mnou pošlou toho moulu, aby zkontroloval, jestli mám vážně jednu nohu amputovanou od pánve dolů a jestli mě ta *arthritis rheumatoides deformans* opravdu doživotně upoutala na lůžko. Yossariane, žijeme ve věku nedůvěry a upadajících duchovních hodnot. Je to strašné.“ Protestující hlas doktora Daneeky se třásl silným citovým pohnutím. „Je to strašné, když vlast nedůvěřuje diplomovanému lékaři, který by za ni rád položil život.“

Doktora Daneeku odvedli a poslali ho přes moře na Pianosu jako lékaře letecké jednotky, ačkoli měl z létání hrůzu.

„Nemám vůbec zapotřebí koledovat si o malér zrovna v letadle,“ poznamenal a zamrkal krátkozrace svýma korálkovitýma, hnědýma, uraženýma očima. „Nešťestí si mě najde samo kdekoli. Jako tenkrát s tou pannou, co nemohla přijít do jiného stavu, jak jsem vám o ní začal vyprávět.“

„S jakou pannou?“ zeptal se Yossarian. „Myslel jsem, že jste mluvil o nějakých novomanželích.“

„To jde právě o tu pannu, o které mluvím. Oba byli vlastně ještě děti, a když se ke mně tenkrát bez objednání přihnali, byli spolu něco málo přes rok. Musel byste ji vidět. Strašně milá holka, mlaďoučká,

hezoučka jako obrázek. Dokonce se začervenala, když jsem se jí zeptal na měšičky. Budu ji před sebou vidět snad do smrti. Postavička jako sen a kolem krku řetízek se svatým Antoníčkem, který se potvora schovával mezi nejkrásnější kozičky, co jsem kdy viděl. „To musí ale být pro toho svatého Tonda pokušení, žertoval jsem – aby z ní spadla nervozita, rozumíte. „Pro svatého Tonda?“ vyjeví se ten její. „O jakého svatého Tonda jde?“ Tak mu povídám, aby se zeptal paničky, ona že mu to jistě vysvětlí. „Kdo je svatý Tonda?“ ptá se jí. „Kdo?“ řekne na to ona. „Svatý Tonda,“ opakuje on. „Svatý Tonda?“ diví se to děvče. „Jaký svatý Tonda?“ Když jsem ji pak v ordinaci vyšetřil, zjistil jsem, že je ještě panna. Než si natáhla podvazkový pás a zapnula punčochy, promluvil jsem si mezi čtyřma očima s tím mládencem. „Každou noc,“ holedbal se. Prostě sekáč, chápete. „Nevynechám jedinou noc,“ kasal se. A myslel to naprosto vážně. „Dokonce jí to dělám i ráno, než jdeme oba do práce, ještě než připraví snídani,“ tvrdil. Dalo se to vysvětlit jediným způsobem. Když byli zase pohromadě, předvedl jsem jim na gumových modelech, které mám v ordinaci, jak vlastně vypadá pohlavní styk. Na těch gumových modelech, co mám v ordinaci, jsou rozmnožovací orgány obou pohlaví vyvedené věrně podle skutečnosti, a tak je radši přechovávám zvlášť, každý v jiné skříni, aby z toho nebyl nějaký skandál. Totiž přechovával jsem je zvlášť. Teď už je nemám, ani tu ordinaci. Jediné, co mám, je ta proklatě nízká teplota, která mi už doopravdy začíná dělat starost. Ti dva kluci, co je mám na ošetřovně, ti stojí jako diagnostici za starou belu. Dovedou si pořád jenom stěžovat. Oni dva že mají nějaké starosti? A co já? Měli být tenkrát u mě v ordinaci – ti dva mladí manželé na to valili oči, jako by právě spadli z měsíce. Takový zájem se jen tak nevidí. „Říkáte, že takhle?“ ptal se mě ten mladík a chvílku si s těmi modely hrál sám. Víte, mám zkušenost, že některé lidi dokáže tohle samo o sobě vrcholně vzrušit. „Přesně tak,“ řekl jsem mu. „A teď jděte domů a pár měsíců to zkoušejte tak, jak jsem vám právě ukázal, a pak uvidíme. Je to jasné?“ „Jasně,“ přisvědčovali a zaplatili mi bez řeči hotově. „Hezky si to užijte,“ popřál jsem jim a oni mi poděkovali a společně odešli. Jednou rukou ji objímal kolem pasu, jako by se nemohl dočkat, až se dostanou domů a on jí to zase udělá. Za pár dní přišel ten chlap sám a mojí sestřičce řekl, že se mnou musí ihned nutně mluvit o samotě. A jen vyšla ven, dal mi jednu do nosu.“

„Co že udělal?“

„Řekl mi, že jsem pěkný číslo, a dal mi jednu do nosu. ‚Co si vlastně o sobě myslíš, ty chytráku?‘ povídá a nakopne mě do zadku. Bum! Jako by se nechumelilo. Vážně, nekecám.“

„Já vím, že nekecáte,“ ubezpečoval ho Yossarian. „Ale co ho to napadlo?“

„Jak já můžu vědět, co ho to napadlo?“ odpověděl doktor Daneeka podrážděně.

„Třeba to nějak souviselo s tím svatým Tondou.“

Doktor Daneeka se na Yossariana tupě zadíval. „Se svatým Tondou?“ ptal se užasle. „S jakým svatým Tondou?“

„Jak to já můžu vědět?“ odpověděl mu náčelník Bílý polozub, který se právě v tu chvíli vpotácel do stanu s lahví whisky pod paží a posadil se mezi ně.

Doktor Daneeka se beze slova zvedl a vynesl si židli před stan, záda sehnutá pod břemenem nespravedlnosti, jež bylo jeho stálým údělem. Společnost svého spolubydlícího prostě nesnášel.

Náčelník Bílý polozub si o něm myslel, že je to blázen. „Nevím, co s tím chlapem je,“ poznamenal vyčítavě. „Nemá všech pět pohromadě, to je to. Kdyby měl všech pět pohromadě, popad by lopatu a začal kopat. Přímo tady ve stanu by začal kopat, hned pod mým kavalcem. A za chvíli by narazil na naftu. Copak neví, jak tehdy ve Státech narazil u mě na naftu ten frajtr, taky jen tak s rejčem? On snad neslyšel, co se tomu klukovi povedlo? Jak on se jenom jmenoval, ta krysa smradlavá, čumák jeden buzerantskej? Tehdy v tom Coloradu?“

„Wintergreen.“

„No jo, Wintergreen.“

„Když on má strach,“ vysvětloval Yossarian.

„Ale co tě vede. Wintergreen a strach!“ Náčelník Bílý polozub vrtěl hlavou v nezastíraném obdivu. „Ten zatracenej šupák prohnanej, ten se nebojí nikoho!“

„Doktor Daneeka má strach. To je ten problém.“

„A čeho se bojí?“

„Bojí se tebe,“ řekl Yossarian. „Bojí se, že umřeš na zápal plic.“

„A dělá dobře, že se bojí,“ potěšil se náčelník Bílý polozub. Z motuhtného hrudníku se mu vydral hluboký, temný smích. „Však to taky udělám při první příležitosti. Počkej a uvidíš.“

Náčelník Bílý polozub byl hezký snědý indián z Oklahomy, s výraznou, ostře řezanou tváří a rozčuchanými černými vlasy, polokrevný Křík z Enidu, který se z důvodů známých pouze jemu samému rozhodl, že umře na zápal plic. Byl to indián zamračený, plný pomstychtivosti, který už ztratil všechny iluze a cizince se jmény Cathcart, Korn, Black a Havermeyer srdečně nenáviděl; byl by velmi uvítal, kdyby se všichni sebrali a táhli zpátky tam, odkud přivandrovali jejich zavšivení předkové.

„Nebudeš tomu věřit, Yossariane,“ meditoval schválně hodně nahlas, aby podráždil doktora Daneeku, „ale než tu naši zemi zavšivili tím svým zatraceným pobožnůstkářstvím, žilo se v ní docela dobře.“

Náčelník Bílý polozub vykopal tedy proti bílým tvářím válečnou sekeru. Neuměl téměř číst a psát, tak ho přidělili kapitánu Blackovi ve funkci zástupce zpravodajského důstojníka.

„Jak jsem se mohl naučit číst a psát?“ stěžoval si náčelník Bílý polozub s předstíraným rozhořčením, opět zvýšeným hlasem, aby ho slyšel doktor Daneeka. „Sotva jsme si někde postavili stan, už tam začali vrtat a hledat naftu. A jen trošku zavrtali, už na ni narazili. A pokaždý když na ni narazili, donutili nás, abychom stan zbourali a odstěhovali se někam jinam. Jako bychom nebyli lidé, ale nějaký kouzelný proutky. Celá naše rodina měla přirozený nadání přitahovat k sobě naftu, a netrvalo dlouho a měli jsme v patách naftaře všech společností světa. Pořád jsme se stěhovali z místa na místo. Pro moje rodiče to bylo přímo peklo, vychovávat za těchto okolností dítě, to ti povím. Nepamatuju se, že bych kdy trávil na jednom místě víc než tejdén.“

První běloši, na které se z dětství pamatoval, byli geologové.

„Vždycky když se narodil další Bílý Polozub, letěly akcie na burze nahoru. A za chvíli už se za náma táhly celý vrtný party s kompletním zařízením a hlídaly se navzájem, jen aby jedna druhou nepředběhla. Společnosti začaly fúzovat, aby mohly snížit počet lidí, který za náma posílaly. Jenže jsme jich stejně měli za zadkem pořád víc a víc. Nikdy jsme se ani slušně nevyspali. Když jsme zarazili, zarazili oni taky. Když jsme se pak zase hnuli dál, vyrazili i oni – maringotky, buldozery, vrtný věže, generátory. Stala se z nás pochodující konjunktura, a brzy nám začala chodit pozvání od nejlepších hotelů, jenom proto, že když jsme přitáhli do nějakého města, hned tam šly obchody nahoru. Ně-

kteřý to pozvání nebylo jen tak ledajaký, ale stejně jsme ho nemohli přijmout, protože v těch nejlepších hotelích, kam nás zvali, zásadně nepřijímali jako hosty indiány. Rasový předsudky jsou hrozná věc, Yossariane. Věř mi. To je přece něco hrozného, zacházet se slušným, loajálním indiánem jako s nějakou černou hubou nebo se židákem nebo Taliánem nebo špinavým Portorikánцем.“ Náčelník Bílý polozub na dotvrzení svých slov pomalu pokýval hlavou.

„A pak to přišlo, Yossariane – začátek konce. Začali se na nás tlačit i zpředu. Snažili se uhádnout, kde se zastavíme příště, a začínali vrtat, ještě jsme se tam ani nedostali, takže jsme se ani nemohli zastavit. Sotva jsme začali rozbalovat příkrývky, už nás odtamtud vykopali. Měli v nás bezmeznou důvěru. Ani nečekali, až narazí na naftu, a hnali nás pryč. Byli jsme tak unavený, že ten den, kdy nastal konec, nám už bylo vlastně všechno jedno. Když jsme se jednou ráno kolem sebe rozhlídli, zjistili jsme, že jsme obklíčený ze všech stran. Všude kolem naftaři, připravený nakopat nám zadek, když se vydáme jejich směrem. Kam ses podíval, za každým vrškem číhal jeden. Kam se hrabou indiáni na válečný stezce. To byl konec. Nemohli jsme tam zůstat, protože nás odtamtud právě vyhnali, a přitom jsme neměli kam jít. Zachránila mě jediné armáda. Naštěstí totiž v poslední chvíli vypukla válka a odvodní komise mě vytáhla rovnou zprostředka tý mely a uklidila do bezpečí do Lowery Fieldu v Coloradu. Já jedinej jsem to přežil.“

Yossarianovi bylo jasné, že náčelník Bílý polozub lže, ale nechal ho dál vykládat o tom, že o svých rodičích pak už nikdy neslyšel. To mu prý ale zase nedělalo takovou hlavu, protože v tom, že to opravdu byli jeho rodiče, mohl spoléhat pouze na jejich slovo, a když ho vodili za nos při tolika jiných příležitostech, bylo docela dobře možné, že mu lhali i v tomhle. Mnohem lépe informován byl o osudu kmene svých bratranců, který se snažil uniknout na sever a omylem se dostal až do Kanady. Když se pak chtěli vrátit, zadržely je na hranicích americké imigrační orgány a nechtěly je pustit zpátky. Nesměli se vrátit, protože to byli rudoši.

Bylo to přímo k popukání, ale doktor Daneeka se nesmál. Krátce se ušklíbl, teprve když za ním Yossarian po návratu z dalšího letu zase přišel a znovu žadonil, bez velké naděje na úspěch, aby ho už nepouštěl do vzduchu. Vzápětí se však doktor Daneeka opět zabral do svých vlastních problémů, mezi něž patřil i náčelník Bílý polozub, který